

bistands-aktuelt

nr 3 april 2007

ZAMBIA

FOTO: OLIVER SAMPULÉ

Høvding-bistand

Mer enn tredve års bistand til det afrikanske landet Zambia har gitt få synlige resultater, innrømmer Norges ambassadør **Terje Vigtel**. Særlig er resultatene dårlige på landsbygda. Nå vil Norge finansiere et pilot-prosjekt som vil drive bistand via lokale chiefene. Håpet er at chiefene skal bringe inn «moderne» tanker.

Side 11-13

www.bistandsaktuelt.no

Forbedret statistikk kan redde liv. I et pilotprosjekt i Tanzania ble pengene omfordelt etter en undersøkelse om barnehelse. Det neste året hadde barnedødeligheten falt dramatisk.

ILLUSTRASJONSFOTO: SCANPIX/REUTERS/GEORGE MULALA

Tvinger fram tvilsomme tall

■ Pinlige feil og usikre tall i viktige rapporter om fattigdom og utvikling. Det blir resultatet når bistandsgivere krever at fattige land lager statistikk, uten å følge opp med ressurser.

tusenårsmål mangler. Kan man da si om man lykkes i kampen mot fattigdom, spør kritikerne.

dene i fattigdomsbekjempelse, sier prosjekt-direktør **Eric Bensei** i OECDs statistikk-initiativ PARIS21. Han leder det internasjonale arbeidet for å få til bedre statistikk i utviklingsland.

■ Halvparten av datagrunnlaget for FN's

■ – Statistikk er kanskje ikke det mest sexy, men det er definitivt et av de viktigste områ-

Side 8-9

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

PRESE

KN-sjef
vinner
medie-
kampen

Side 4-5

MIDTØSTEN

Stats-
sekretæren
som hilste
på Hamas

Side 10

ØKONOMI

Nordisk
modell
har vind
i seilene

Side 18-19

TEMA

Mer vekt på
høyere
utdanning
i Afrika

Side 14-15

Rasling med rustne sabler

Av Andrew Preston og Jørgen Magdahl

I FORRIGE UTGAVE av Bistandsaktuelt går Dag Larsson fra Norad og konsulent Pernille Holtedahl til frontalangrep på FIVAS og UD. UD velger å trekke norsk støtte til Verdensbankfondet PPIAF, som fremmer vannprivatisering, etter at FIVAS framla to kritiske rapporter. Larsson/Holtedahl framførte flere beskyldninger både om avgjørelsesprosessen og rapportenes innhold. Utspillet tar til orde for at PPIAF ikke fremmer eller krever vannprivatisering, men heller representerer et ønske om «å gjøre ting annerledes» etter mange mislykkede vannprivatiseringsprosjekt på 90-tallet.

Larsson/Holtedahl innehar en ukvalifisert og endimensjonal analyse av PPIAF som ikke tar høyde for konteksten fattige land befinner seg i.

HOVEDRAPPORTEN VÅR, Down the Drain, utgitt i samarbeid med den britiske organisasjonen World Development Movement, gjennomgår 19 case-studier på landnivå. Den viser hvordan PPIAF, i motsetning til å representere noe nytt, fortsetter i samme vannprivatiseringsspor. PPIAF har finansiert vannprivatiseringsprosesser i 37 land siden 1999 og det går fram av dokumenter fra fondets oppstart at donorlandene fortsatt er besatt av stor tro på fordelene med vannprivatisering, på tross av at strategien har feilet for fattige.

For at fattige land skal motta bistand fra PPIAF, er premisset at privatiseringsreform må være igangsatt – det er altså en innebygd kondisjonalitet i programmet per defi-

4 · AKTUELT

2/2007 • bistandsaktuelt

Droppet faglige råd

UD valgte å høre på organisasjonen Fivas framfor egne fagfolk

Norge stopper støtten til et fergiverfond som jobber med infrastruktur i fattige land. Det ble bestemt samme dag som norske miljøaktivister la fram en rapport med kritikk av fondet. Fagfolk er sjokkert over hvordan avgjørelsen ble tatt.

SYNNE APELUND
- Avgjørelsen er merkelig fordi den er i strid med faglige vurderinger, både fra Norad og fra en elstern konsulent. Jeg er dessuten sjokkert over at UD tok en slik avgjørelse over bordet i møte med en interesseorganisasjon, og ikke ventet på innstillingen fra sin egen referansegruppe, som nettopp er til for å gi råd om slike avgjørelser, sier Dag Larsson, seniorrådgiver i Avdeling for næringsutvikling i Norad.

BISTAND OG PRIVATISERING
Referansegruppen, som består av personer fra UD, Norad, Norfund og uavhengige konsulenter, jobbet med en innstilling om Norges støtte til fergiverfondet «Public-Private Infrastructure Advisory Facility (PIIAF)» som skulle være ferdig 13. mars. Men den ville ikke politisk ledelse vente på.

Går norsk bistand til vannprivatisering? Fagrådgivere, aktivister og politikere har ulikt svar på dette spørsmålet. Denne gutten henter vann fra en pumpe i Patne,

I forrige utgave av Bistandsaktuelt kritiserte Norads Dag Larsson og konsulent Pernille Holtedahl FIVAS' rapport om Verdensbankfondet PPIAF. FIVAS mener kritikken er grunnløs.

DEBATT

nisjon. Larsson og Holtedahl hevder at PPIAFs virksomhet er i tråd med Soria Moria-erklæringen, da fattige land agerer på egne ønsker med handlingsfrihet. Derfor er det angivelig ikke stilt krav, selv om en enty-

dig definisjon er oppfylt. Larsson/Holtedahl innehar en ukvalifisert og endimensjonal analyse av presset PPIAF utøver som ikke tar høyde for konteksten fattige land befinner seg i. En mer fruktbar tilnæringsmåte ser ikke bort fra dimensjoner som over press (maktasymmetri) – målt gjennom lands behov og tilgang på handlingsalternativ.

PPIAF UTØVER PRESS ved at kravene er knyttet til sanksjoner og insentiv, ved å belønne igangsetting av privatiseringsreform med finansiering. Reformen av offentlige tjenester får imidlertid ikke bistand, og straffes. Det virker sammen med konteksten, som viser at de fattigste landene har størst behov for reformer og vanntjenestene samtidig som de også har dårligst tilgang på finansiering. Videre har landene mangel på alternativer til PPIAF for finansiering, når det ikke eksisterer noen tilsvarende internasjonal mekanisme som legger til rette for offentlige løsninger. PPIAF opererer i et tomrom og på den måten innsnevrer fondet handlingsrommet og valgfriheten til fattige land. Grep strammes ytterligere når henvendelsene til PPIAF ofte kommer fra fattige land etter andre tilleggs-kondisjonaliteter om privatisering av vann – ofte framsatt av Verdensbanken på landnivå.

PPIAF bedriver også såkalt «konsensusbygging» som innebærer å overtale ulike interessegrupper («stakeholders») fra sivilsamfunnet som er mot privatisering om

gjennomføring – motstykket til konsultasjon. Det er innblanding i den frie interne offentlige debatten i fattige land, som strider med avgjørende prinsipper i Norges utviklingsstrategi.

FORØVRIG PEKER rapporten på en rekke andre kritikkverdige forhold ved PPIAFs virksomhet, blant annet: manglende «transparency», mottagerland er utestengt fra PPIAFs styre og et ueffektivt fattigdomsfokus. Det betyr at et overveldende antall grunner underminerer påstanden om at PPIAF er en god kanal for bistand til vannsektoren. En sentral del av rapporten består også i å komme med innspill om alternative løsninger. Rapporten oppfordrer til å støtte tilrettelegging for samarbeid mellom offentlige tjenestepåoperatører og viser til det store potensialet slike partnerskap har for å bidra til oppnåelsen av Tusenårsmålene – siden over 90 prosent av globale vanntjenester er offentlige.

VI ER GLADE FOR at politisk ledelse i Utenriksdepartementet tar sitt ansvar, med henhold til politisk/demokratisk etterrettelighet, når de følger opp norske utviklingsprioriteringer ved å trekke støtten til PPIAF. Larsson og Holtedahls feilaktige bedømming understreker betydningen av å gripe inn. Motreaksjonen i etterkant fremstår i så måte som rasling med rustne sabler. ■

Andrew Preston (bildet øverst) er daglig leder og Jørgen Magdahl prosjektmedarbeider i FIVAS.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter. På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

Dag Larsson er seniorrådgiver i Avdeling for næringsutvikling, Norad.

Svar til Fivas

Av Dag Larsson

Jeg setter liten pris på de «kvaliteter» som FIVAS tillegger meg, spesielt mangel på fattigdoms- og mottakerfokus.

SOM MEDLEM AV PPIAFs programråd siden etableringen er jeg overasket over både tone og innhold i FIVAS tilsvår. Jeg oppfattet ikke intervjuet til å målbaere noen beskyldninger fra min side – kun en karakteristikk av rapporten som tendensios og unøyaktig. Noe som vil kunne bekrefte av enhver som setter seg inn i den informasjonen som er på PPIAFs hjemmeside (www.ppiaf.org), enten det gjelder formål eller engasjement på vannsektoren.

Tvert om setter jeg liten pris på de «kvaliteter» som FIVAS tillegger meg, spesielt gjelder dette mangel på så vel fattigdom som mottakerfokus. Et fokus som FIVAS gjerne kunne demonstrere noe bedre, blant annet ved å referere til «Human Development Report 2006» som spesielt er viet «the global water crisis»: hvor det blant annet fastslås følgende:

Under «Providing water for life» (s. 9-10):

«The debate on water privatisation has tended to overlook the fact that the vast majority of the poor are already purchasing their water in private markets»

Under «The key role of public providers» (s. 10)

«In recent years international debate on the human right to water has been dominated by polarized exchanges over the appropriate roles of the private and public sectors. Important issues have been raised – but the dialogue has generated more heat than light.»

DE VURDERINGER som gis i det etterfølgende om offentlig sektor reform og offentlig-privat samarbeid om vannforsyning, herunder betydningen av de regulerende myndigheters kompetanse og kapasitet, er alle vurderinger som PPIAF har vært igjennom og som gjenspeiles i støttede aktiviteter. ■

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Nei til import av helsearbeidere

Vi finner det både etisk og politisk helt uakseptabelt at Norge skal «stjele» utdannet arbeidskraft fra fattige land, som til de grader trenger sine altfor få utdannede helsearbeidere selv, skriver Norsk Folkehjelps generalsekretær Finn Erik Thoresen.

Emigranters pengeoverføringer

Et «ferskt» tema i bistandsdebatten, som behandles av

Ba-Musa Ceesay. Han har stor tro på at slike overføringer er viktige. For ham handler det i stor grad om at fattigdomsbekjemping i Afrika er alle afrikaneres spesielle ansvar.

Kvinnekampen og norsk modell

Statssekretær Anne F. Stenhammer redegjør for norske prioriteter når det gjelder samarbeid på dette feltet. Odd Hagen fra De norske Pinsemenighetenes Ytremisjon (PYM) poengterer også viktigheten av bi-

standstiltak rettet mot kvinner. Wendy Melissa tar bl.a. opp spørsmålet om hvorvidt det som har vært målsettinger for den norske kvinnekampen også automatisk bør være det i andre land.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

3/2007 – 10. ÅRG

Tallenes tale

LEDER

Sett i perspektiv av umiddelbar nød og lidelse, blekner de fleste langsiktige og byggende samfunnstiltak. Slik er det for eksempel med statistikk. Hvem vil bruke tid og penger på tall-kolonner og diagrammer – i en verden hvor så mange andre oppgaver føles mer presserende? Det er både flere velgere, mer velvilje og oppmerksomhet å hente på andre områder enn oppbygging av statistikk.

Men nettopp mangelen på troverdige tall og god statistikk er et betydelig hinder for utvikling og kan føre til direkte feilaktige beslutninger.

– Du kan ikke lede det du ikke kan måle, hevder William Margaritits, direktør i det verdensomspennende fraktselskapet Fed Ex.

I denne utgaven av Bistandsaktuelt tar vi opp problemet med ufullstendig og delvis fraværende statistikk i utviklingsland. Når tallene mangler, svekkes også mulighetene til effektivt å bekjempe fattigdom. Professor Christopher Scott ved London School of Economics sier at ideologi, korrupsjon, sektormakt og tilfældigheter får styre politikken alene dersom de statistiske bevisene ikke holder mål. Og de holder ikke mål. Databasen over hvordan fattige land ligger an for å nå tusenårsmålene er svært mangelfull. Over halvparten av dataene mangler. I verdens fattigste region i Afrika sør for Sahara har bare 26 av 50 land tall for hvor mange som lever under fattigdomsgrensen.

Oppbyggingen av gode og pålitelige statistiske systemer er et eksempel på hvor viktig og avgjørende den ikke-spektakulære delen av bistand kan være. Det er derfor svært positivt at Statistisk sentralbyrå arbeider så metodisk og langsiktig for å bygge statistikk-eksper-tise i en rekke utviklingsland.

En slik oppbygging blir vanskelig dersom ivrige bistandsgivere presser fram kortsiktige løsninger og feilaktig statistikk. Det er et rop om tall og resultater av bistand, men det blir en bjørnetjeneste dersom utålmodige og resultatorienterte bistandsgivere kryster ut tall som ikke stemmer. Ønsket om grundig statistikk bør følges av ressurser til å utvikle statistiske systemer. Erfaringene viser at det har tatt mellom 10 og 15 år å bygge opp et nasjonalt statistikkbyrå i et land som Uganda.

Statistikk har et ufortjent dårlig rykte, men er i virkeligheten en spennende disiplin og kan være helt avgjørende. For eksempel viste det seg at tallet på hiv-smittede i Afrika var langt lavere enn antatt, da man endelig fikk fram en skikkelig gjennomarbeidet statistikk.

Eva Braatholm

1 MÅNEDENS SITAT

«Dette er en forhastet handling.»

KrF-leder Dagfinn Høybråten uttrykker forståelse for Israels nei til å møte statssekretær Raymond Johansen. Aftenposten, 21. mars 2007.

USAs ambassadør Christopher Dell er truet med utvisning av president Robert Mugabe.

FOTO: WILSON JOHWA

USAs mann taler Mugabe midt imot

JOHANNESBURG (b-a): Christopher Dell har vært en skarp kritiker av Zimbabwes regjering helt siden han kom til landet som ambassadør i 2004. Nylig forlot han et møte der myndighetene truet med å utvise åtte vestlige «opposisjonsvennlige» diplomater.

BRETT PÅ SAK

■ I SØR-AFRIKA: WILSON JOHWA

HVEM: Christopher Dell

HVA: USAs ambassadør i Harare.

HVORFOR: I konflikt med Zimbabwes brutale president Robert Mugabe.

– Tror du regjeringen faktisk vil gå til det skrittet å utvise deg og de sju andre diplomatenene?

– Nei, jeg tror ikke det, ikke på dette tidspunktet. Regjeringen i Zimbabwe er under et enormt internasjonalt press allerede. Den kjenner på isolasjonen. Jeg tror virkelig ikke den ønsker å isolere seg ytterligere ved å ta et slikt skritt, som selvfølgelig ville innebære en reaksjon fra USA og de andre landene. Det vil bare bringe mer fordømmelse og isolasjon til Zimbabwe.

– Håper USA at hendelsene den siste tiden vil tvinge den vanskelige situasjonen – som har vart såpass lenge – til et avgjørende vendepunkt?

– Det tror jeg ikke er opp til oss. Det internasjonale samfunnet, selv det mektige USA, er marginale aktører i Zimbabwe. Landet har sin egen interne dynamikk. Alle, inkludert Sør-Afrika og USA, er i bunn og grunn store aktører som befinner seg på ytterkanten av scenen. Det som kommer til å skje i Zimbabwe, vil skje fordi folket der vil det – og dette er noe vi er klar over.

– Hva bør det internasjonale samfunnet, og spesielt et land som Sør-Afrika, gjøre på det nåværende tidspunktet?

– Jeg tror tiden er moden for å innse at det vi kaller «stille diplomati» ikke har gitt resultater. Stille diplomati har vært

strategien i mange år – i det minste i tre år – uten at det har forandret Robert Mugabes atferd på noen tydelig måte. Så vi tror tiden er inne for nabolandene, så vel som resten av det internasjonale samfunnet, til å intensivere sitt engasjement i forhold til myndighetene. Et mer aktivt og direkte engasjement må til for å få plass en løsning.

– Vil USA innføre nye sanksjoner overfor Zimbabwe, i tillegg til de målrettede sanksjonene mot enkeltpersoner dere allerede har innført?

– Det har alltid vært vår politikk å ikke innføre generelle sanksjoner fordi det ville være ensbetydende med å straffe ofrene. Vi har valgt målrettede sanksjoner for å trekke fram de lederne som er ansvarlige for den desperate knipen landet er i. Langt fler enkeltpersoner vil oppleve sanksjoner. En generell tilnærming ville derimot bare ende med å straffe folket i Zimbabwe. Det ønsker vi ikke å gjøre.

– Det hevdes at folk i Zimbabwe er redde for å ta til motmæle mot regjeringen. Hvorfor tror du det har tatt så lang tid for situasjonen i Zimbabwe har kommet ditt den er i dag?

– Jeg er lite villig til å gå inn i en debatt som legger skylden på offrene. Stilt overfor utfordrerne MDC (Movement for Democratic Change), har Mugabe kjempet imot med effektive og brutale midler, og folk i Zimbabwe er blitt skremt. De er redde. Det vi

har sett de siste par ukene, er at de ikke lenger holder seg unna, de trekker seg ikke tilbake i møte med politiet. Bråket har pågått hver eneste kveld, spredd over hele landet. Det er helt klart et annet klima for motstand i landet nå.

– USA er den største giveren av humanitær bistand til Zimbabwe. Det hevdes at dette bidrar til å opprettholde regimet i Zimbabwe, siden regimet ikke trenger å ta konsekvensene av sitt eget vanstyre.

– President George Bush har gjort det helt klart at vi ikke kommer til å spille et politisk spill om mat. Hvis folk er sultne, så har vi ressursene. Vi kommer ikke til å la folk lide. ■

Sjefen over alle sjefer

Kirkens Nødhjelp-sjef Atle Sommerfeldt troner alene på medietoppen

PROFILERING

Generalsekretær Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp er den ubestridte medievinner blant lederne i de humanitære organisasjonene. I løpet av ett år var han nesten fire ganger så ofte i media som nestemann på listen.

■ SYNNOVE ASPELUND

- Oi, dette synes jeg er veldig hyggelig, sier en lettere overrasket Sommerfeldt.

- Det er jo et kompliment til folk i Kirkens Nødhjelp. Det reflekterer et godt informasjons- og mediearbeid, og en bevissthet rundt det å bruke meg til å kommentere aktuelle saker, sier han.

I perioden 1. mars 2006 til 1. mars 2007 har Atle Sommerfeldt vært 181 ganger i media. Nummer to på listen er Norsk Folkehjelps generalsekretær Finn Erik Thoresen med 46 «medietreff». Deretter følger Gro Brækken i Redd Barna med 35, Tomas Colin Archer i Flyktninghjelpen med 33 og på jumboplass blant de såkalt «fem store» organisasjonene ligger Røde Kors' generalsekretær, Trygve Nordby, med 22. Disse tallene er basert på informasjon fra medieovervåkingsbyrået Intermedium, som dekker det meste av norske papiraviser, nettaviser, tv og radio.

Vært der lenge. - Hvorfor er du så overlegen de andre generalsekretærene på dette området?

- Som nevnt skyldes det dyktige folk i Kirkens Nødhjelp. Dessuten har mange av de andre organisasjonene hatt endringer i ledelsen de siste årene, mens jeg har sittet siden 1994. Dermed kjenner jeg alle sidene ved vårt arbeid svært godt - enten det dreier seg om politisk påvirk-

ningsarbeid, langsiktig bistand eller nødhjelp. Vi har valgt å løfte det politiske påvirkningsarbeidet høyt opp, og da er det ofte generalsekretæren som uttaler seg. Dette er noe vi systematisk har bygget opp over flere år, sier Sommerfeldt.

Ikke eget nettverk. Han forteller at det først var med tv-aksjonen i 2001 at han fikk flere runder med medietrening, og at han selv ikke har noe nettverk i mediene som han aktivt pleier.

- Opplever du mediene som «snille» og åpne for deg og det du representerer, når du er i kontakt med dem?

- Det er absolutt varierende. De siste par årene har jeg måttet fronte flere ubehagelige saker, for eksempel overgrepssaken i fjor, som var viktig at vi tok på alvor. Mediene har blitt mer kritiske, men med litt varierende kvalitet, sier han. Sommerfeldt mener det er krevende for Kirkens Nødhjelp å selv sette egne saker på medias dagsorden - og at det oftere er snakk om å reagere på noe som har skjedd.

400 talspersoner. Røde Kors er den organisasjonen som oftest er omtalt i mediene (se egen sak). Men Trygve Nordby er ikke blant de mest synlige generalsekretærene. - Jeg stiller spørsmålstegn ved tallene dine, men om de stemmer reflekterer dette at vi er en stor landsdekkende organisasjon med over 400 lokale forenheter og dermed over 400 talspersoner. Det er en styrke for organisasjonen vår at vi tenker at de som er nærmest aktiviteten også er talspersoner. Dessuten har vi en svært aktiv styreleder, sier kommunikasjonssjef Bernt Apeland i Røde Kors.

Ingen UDI-effekt. Trygve Nordby begynte i Røde Kors 1. mars i fjor, og er dermed den «ferskeste» av de fem generalsekretærene. Han kom da fra

jobben som UDI-direktør, og var svært mye i media i forbindelse med den politisk betente saken om oppholdstillatelse for 182 kurdiske asylsøkere. Men UDI-saken betydde ikke at Røde Kors lot være å flagge sin nye sjef utad, forsikrer Apeland.

- Det var ingen grunn til å la Nordby holde lav profil. Vi så aldri noen kobling mellom hans tidligere jobb og denne, sier han. (De sakene som omtaler Nordby i forbindelse med UDI-konflikten, er utelatt i tallene Bistandsaktuelt bruker. Red. anm.)

Mange får snakke. De tre andre organisasjonene ligger ganske jevnt i «midtsjiktet». Alle har en fleksibel holdning til hvem som uttaler seg på vegne av organisasjonen.

- Jeg har uttalt meg en del, men vi vil gjerne ha fram generalsekretæren vår. I hvor stor grad vi faktisk har lyktes, har vært litt avhengig av personen som har sittet som generalsekretær. Vi har også saksbehandlere som kan mye, sier pressekontakt i Norsk Folkehjelp, Ivar Christiansen.

- De større politiske sakene tar Gro Brækken seg av, men ellers har vi en pragmatisk holdning, uten at det er helt «anarki», sier Elisabeth Kjær, leder for informasjon og samfunnskontakt i Redd Barna.

Flyktninghjelpen kjører primært fram generalsekretær og utlandssjef, i tillegg til at kommunikasjonsjefen uttaler seg om alt mulig.

- Men vi har en lav terskel på at også andre uttaler seg. Når media for eksempel etterspør dybdeanalyse og bakgrunn, bruker vi de ulike fagdeskene våre, sier kommunikasjonssjef Rolf A. Vestvik. ■

Finn Erik Thoresen
Norsk Folkehjelp
(46)

Gro Brækken
Redd Barna
(35)

Tomas Colin Archer
Flyktninghjelpen
(33)

Trygve Nordby
Røde Kors
(22)

Tallene viser hvor mange ganger generalsekretærene har vært i norske medier i perioden 1/3-06 til 1/3-07.

KN får skryt, men er blitt for stor

Kirkens Nødhjelp har vokst betydelig de siste årene. I en ny rapport anbefales det at organisasjonen kutter både i antall partnere og prosjekter. Samtidig får KN mange godord for arbeidet sitt.

feldt er enig i at hans organisasjon har vokst i overkant fort.

- Dette med at vi har for mange partnere er vi enige i, og det er noe vi vil se på. Vi har økt våre inntekter både i Norge og internasjonalt de siste årene, og ser nok at forvaltningen vår er blitt hengende litt etter i forhold til de krav som stilles av regjeringen, sier Sommerfeldt.

- KN har vært utsatt for utro tjenere i Sudan og Somalia, og dere har hatt en sak med manglende rapportering i Afghanistan. Tror du disse sakene skyldes at dere har for stort aktivitetsnivå?

- Nei, det tviler jeg på. Disse sakene tror jeg er vel så mye et resultat av at vi jobber i områder hvor det er krevende å drive forvaltning. Det dreier seg jo til dels om områder hvor det blant annet ikke finnes et skikkelig banksystem. Når det er sagt hadde vi tidligere et gammelt og tungvint økonomisystem. Nå har vi et nytt system og også forbedret organisasjonsstrukturen vår på dette området.

Fornøyd. Selv om rapportforfatterne anbefaler at KN kutter i antall partnere og prosjekter samt at de også kan forbedre rutiner både i forhold til evaluering, rapportering og intern læring, får organisasjonen i hovedsak mer enn godkjent på alle viktige områder. Det konkluderes med at Kirkens Nødhjelps arbeid er relevant og bærekraftig. Organisasjonens forvaltning og økonomistyring er også gjennomgående god.

KN-sjef Sommerfeldt sier han er godt fornøyd med organisasjonsgjennomgangen.

- Slik jeg tolker denne gjennomgangen, er den en bekreftelse på at vi gjør veldig mye riktig og har valgt riktig strategi for arbeidet vårt. Det pekes på noen områder der vi kan bli bedre, noe annet ville nesten vært overraskende. Vi kommer uansett til å jobbe hardt for å forbedre oss der gjennomgangen påpeker at vi har mer å gå på, sier Sommerfeldt. ■

KIRKENS NØDHJELP

De siste årene har Kirkens Nødhjelp økt både sine inntekter og antallet ansatte. Mens de totale inntektene i 2002 var 509 millioner kroner var inntektene i 2005 784 millioner kroner. I den samme perioden økte antallet ansatte ved hovedkontoret i Oslo fra 96 til 126 personer.

Flere ansatte og mer penger i kassa har naturlig nok ført til at Kirkens Nødhjelp har økt sin aktivitet i utviklingsland verden over. Men ifølge en helt fersk organisasjonsgjennomgang er det på tide å sette på bremsene nå.

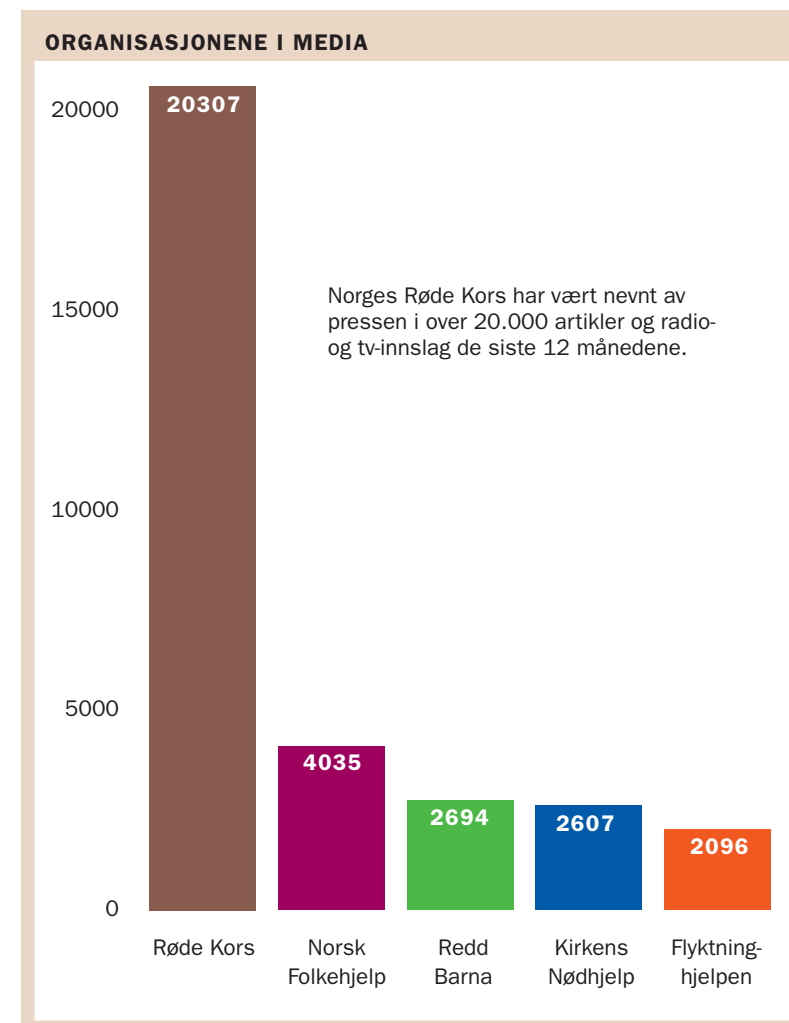
■ TOR AKSEL BOLLE

Arne Strand, forsker ved Chr. Michelsens institutt.

Anbefaler kutt. I gjennomgangen, som har vært ledet av forsker Arne Strand ved Christian Michelsens institutt, uttrykkes det alvorlig bekymring for det store antallet partnere og prosjekter som den norske organisasjonen er involvert i. Kirkens Nødhjelp har i dag over 500 partnere og rapportforfatterne anbefaler et kutt i både antall partnere og prosjekter. En slik reduksjon «vil bidra til å redusere organisasjonens administrative byrde, noe som vil forbedre organisasjonens prestasjoner, inkludert mer presis rapportering til Norad og UD», heter det.

Enig. Generalsekretær Atle Sommer-

Norges Røde Kors har vært nevnt av pressen i over 20.000 artikler og radio- og tv-innslag de siste 12 månedene.

Kilde: Retriever

...men Røde Kors er den mest omtalte organisasjonen

PROFILERING

■ SYNNOVE ASPELUND Blant generalsekretærene i de fem største humanitære organisasjonene er Trygve Nordby i Norges Røde Kors den som er minst framme i media. Han kan likevel glede seg over at organisasjonen han leder er den desidert mest omtalte.

Ifølge tall fra medieovervåkerne Retriever har Røde Kors over 20.000 såkalte «medietreff» fra midten av mars i fjor til midten av mars i år. Norsk Folkehjelp ligger som nummer to, men har «bare» 4035 medietreff. Redd Barna og Kirkens Nødhjelp ligger begge på rundt 2600, mens Flyktninghjelpen har 2096. Retriever's talloversikt bygger på A-tekst, internettaviser/magasiner, NRK Dagsrevyen og P4. Søkene er svært åpne, men gir ifølge Retriever en god indikasjon på fordelingen organisasjonene imellom:

- Uansett hvordan man vrir og vender på det, sier dette noe om hvordan de ulike organisasjonene er representert i forhold til hverandre. Tallene svinger over tid, blant annet avhengig av dagsaktuelle hendelser, men tendensen er den samme når vi ser mange år tilbake: Røde Kors er alltid suverent størst, sier Espen Viskjer, kommersiell direktør i Retriever.

Forklaringen er nokså naturlig - Røde Kors er den største medlemsorganisasjonen, med et bredt spekter av aktiviteter rundt om i hele landet. Men selv om svært mange av medieopplagene er knyttet til norske aktiviteter, som hjelpekorpset, mener Viskjer organisasjonen ville «vunnet» selv om man luket ut disse.

- Røde Kors er del av et stort internasjonalt nettverk, og vil fortsatt være den største blant de norske humanitære organisasjonene på grunn av dette, sier han. ■

OM TALLENE I HOVEDSAKEN

■ Tallene er basert på informasjon fra medieovervåkingsbyrået Intermedium, som dekker det meste av norske papiraviser, nettaviser, tv og radio. Bistandsaktuelt har søkt på generalsekretærenes navn, pluss ordet «generalsekretær», for så å gå gjennom sakene og utelate de som omhandler temaer som ikke har med organisasjonenes arbeid å gjøre. Som en sjekk har vi også søkt i A-tekst, som er et elektronisk arkiv for papirutgavene av 21 norske aviser. Også dette søket ga klar «seier» til Atle Sommerfeldt, selv om tallene naturlig nok er annerledes, fordi færre mediekilder er med. Et tredje søk er foretatt av medieovervåkerne Retriever. Også det viser den samme tendensen - at Sommerfeldt ligger langt foran de andre fire generalsekretærene. Alle de fem generalsekretærene har sittet i hele den tolv-måneders-perioden vi har søkt innenfor (1/3-06 til 1/3-07).

Solheim satser på republikaner

KORUPSJON

■ SYNNOVE ASPELUND For å få mer trykk på antikorrupsjonsarbeidet har utviklingsminister Erik Solheim startet et samarbeid med den republikanske senatoren Richard Lugar.

I Washington 21. mars lanserte de to politikerne et nytt initiativ, som har som mål å styrke kampen for mer åpenhet og mindre korrupsjon, spesielt innen olje- og energisektoren i fattige land. Norge gjør allerede mye på dette området, blant annet gjennom Olje for Utvikling-programmet og EITI (Extractive Industries Transparency Initiative). Nå håper sosialisten Solheim at et samarbeid med republikaneren Richard Lugar kan gi antikorrupsjonsarbeidet et solid løft. Men foreløpig er de konkrete tiltakene i initiativet under utarbeidning.

- Hvorfor er det viktig å samarbeide med USA?

- USA har kommet lenger på lovgivning når det gjelder transparens og korrupsjon enn Europa samlet. Amerikanerne er ledende på dette feltet og har dessuten mye makt. Ønsker Norge å utøve makt og få ting gjort på miljø/energi, korrupsjon og åpenhet, er dette en effektiv og arbeidsbesparende måte, sier Jørn Siljeholm, seniorrådgiver i Norad.

Han har en bodd i USA i en årrekke og har lenge vært tett på amerikansk topp-politikk, blant annet gjennom sin tidligere jobb som våpeninspektør i Irak.

- Lugar er, om ikke den mektigste, så en av de aller mektigste senatorene, og han har en svært dyktig stab som vi samarbeider med. Hvis Lugar går inn for noe, er det nesten utenkelig at demokratene stemmer mot, sier Siljeholm.

Den nye norsk-amerikanske alliansen er ikke typisk for den norske måten å drive bistand på.

- Nei, dette er på sett og vis lobbyisme, og annerledes enn det vi vanligvis gjør. Her jobber vi ikke bare mot byråkratiet i USA, men direkte med politikere på høyt nivå, sier Siljeholm. ■

FNs nødhjelpsfond får kjeft

Hjelpeorganisasjoner mener fondet er både dyrt og tregt

Ett år etter at FNs nødhjelpsfond ble opprettet får det kraftig kritikk. Oxfam og Save the Children-alliansen mener fondet, som Norge støtter med 350 millioner kroner i år, fører til økte kostnader og forsinkelser ved humanitære kriser.

■ TOR AKSEL BOLLE

Da FNs nødhjelpsfond ble etablert i mars i fjor, var hensikten å sørge for raskere hjelp og sikrere finansiering av nødhjelp ved humanitære kriser. Norge var en av pådriverne for opprettelsen av fondet og et av de første landene som betalte inn penger. Med en støtte på 200 millioner kroner i 2006 var Norge også nest største bidragsyter, i år er støtten økt til hele 350 millioner kroner.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre omtalte i fjor fondet som «en konkret forbedring av det humanitære systemet». Men nå, ett år senere, kommer ledende hjelpeorganisasjoner som Oxfam og Save the Children-alliansen med kraftig kritikk av fondets treghet og høye administrative kostnader.

Svakheter. I et skriftlig notat hvor Save the Children-alliansen oppsummerer sine erfaringer omtales fondet som «klønete og ineffektivt». Særlig er man kritisk til at hjelpeorganisasjoner ikke kan søke penger direkte fra fondet, men må søke via andre FN-organisasjoner som så igjen får penger fra nødhjelpsfondet. I notatet betegnes det som en helt grunnleggende svakhet som medfører at FNs nødhjelpsfond, i sin nåværende form, neppe vil kunne bidra til å redde liv i stor skala.

Økte kostnader. – Vi vet at de ikke-statlige organisasjonene står for opp til 80 prosent av den første hjelpen som kommer til katastrofeområder, derfor er det en klar svakhet at vi ikke kan søke direkte fra fondet. Det forsinkes hele prosessen og ved en stor katastrofe, tilsvarende flodbølgen i sørøst-Asia eller jordskjelvet i Pakistan, ville en slik forsinkelse kunne få betydelige humanitære konsekvenser, sier Søren Pedersen til Bistandsaktuelt.

Nomader i tørkerammede Turkana i Kenya. Oxfam er kritiske til at tregthet i FNs nødhjelpsfond førte til at penger som skulle avhjelpe en akutt tørke i Kenya først kom frem fire måneder etter at krisen var over.

FOTO: CURT CARNEMARK/SCANPIX

Jo mer til administrasjon, desto mindre penger til dem som trenger det.

Søren Pedersen, nødhjelps-koordinator i Save the Children.

Nordmannen er nødhjelps-koordinator i den internasjonale Save the Children-alliansen, som norske Redd Barna er medlem av. Pedersen mener beslutningssystemet, med flere ledd mellom organisasjonene og fondet, øker kostnadene.

– Tidligere søkte vi støtte direkte fra givene. Nå er det minst ett ledd til og det øker selvfølgelig administrasjonskostnadene. Og jo mer penger som går til administrasjon, desto mindre penger blir det jo igjen til dem som trenger det, sier Pedersen.

Han poengterer at han ikke synes opprettelsen av et eget nødhjelpsfond er en dårlig idé, men at det er svært viktig at den kritikken som nå kommer frem blir tatt til følge.

Tregt. Også den store internasjonale hjelpeorganisasjonen Oxfam har en rekke innvendinger mot måten FNs nødhjelpsfond fungerer på. I en fersk rapport pekes det på mange av de samme innvendingene som Save the Children-alliansen er opptatt av. Det fastslås at fondets effektivitet

FNs NØDHJELPSFOND.

■ FNs nødhjelpsfond, Central Emergency Relief Fund (CERF), ble lansert 9. mars 2006. Hensikten med fondet er å sikre hurtig respons i de første dagene av en katastrofe, finansiere viktige forebyggende tiltak i en kris situasjon og støtte humanitær innsats i «glømt» kriser.

■ I løpet av tre år skal fondet være på 500 millioner dollar (drøyt 3 milliarder kroner).

■ Norge er blant de største bidragsyterne og vil støtte fondet med 350 millioner kroner i år. Andre viktige bidragsytere er Storbritannia, Sverige og Nederland.

leder under betydelige administrative forsinkelser både ved hovedkvarteret i New York og ute i felten. I et eksempel vises det til at penger til å avhjelpe en akutt tørke i Kenya ble utbetalt til fra fondet til FN-organisasjonen i Kenya fire måneder etter at tørkekrisen var over.

Også i Somalia og Tsjad er Oxfam bekymret over fondet manglende tempo og effektivitet. I likhet med Save the Children peker Oxfam på at måten fondet fungerer på fører til at mer penger blir brukt på kontorutstyr og FN-lønninger mens mindre blir igjen til de som trenger hjelp.

Den anerkjente hjelpeorganisasjonen er bekymret over at ulike FN-organisasjoner holder igjen betydelige summer av fondets overføringer for å dekke egne kostnader. FNs offisielle grense for administrative kostnader er på syv prosent, men Oxfam frykter at fondets organisering kan medføre opp til enn tredobling av dette. På tross av den ganske kraftige kritikken av fondet fastslår Oxfam at fondet faktisk har bidratt til mer effektiv nødhjelp i enkelte kriseområder. Organisasjonen ønsker mer penger til fondet, men mener mye kan bli bedre i måten det fungerer på.

Alvorlig. Utenriksdepartementet har tidligere signalisert at man vil arbeide for at ikke-statlige organisasjoner skal få lettere tilgang til pengene som FNs nødhjelpsfond disponerer. Statssekretær Raymond Johannsen sier til Bistandsaktuelt at han tar kritikken som nå kommer fra organisasjonene alvorlig.

– Vi har i år puttet 350 millioner kroner inn i dette fondet, det er veldig mye penger. Hvis denne kritikken fra organisasjonene er riktig, så er det definitivt noe vi vil se nærmere på. Hele ideen med dette fondet er jo å øke effektiviteten og forutsigbarheten og ikke det motsatte, sier Johannsen. ■

NOTISER

Mathjelp til Madagaskar

Norge har nylig bevilget 5,5 millioner kroner til Verdens Matvareprogram (WFP) etter at titusener av mennesker de siste tre månedene har vært rammet av en rekke sykkloner og stormer i Madagaskar. I forrige måned erklærte landets myndigheter unntakstilstand. Syv mennesker er blitt drept og rundt 33.000 er drevet på flukt. Totalt er flere hundre tusen mennesker nå avhengige av matvarehjelp. ■

Ambisiøs hiv/aids-satsing i Sør-Afrika

Sør-Afrikas regjering vil fra slutten av mars iverksette den mest ambisiøse planen for å bekjempe hiv/aids, så langt: Innen 2011 skal antallet nye infeksjoner være redusert med 50 prosent. Halvveis inn i 2006 var 5,4 millioner nye smittetilfeller registrert i landet, men bare 24 prosent av dem som hadde utviklet aids, hadde tilgang på behandling.

Hovedmålene frem til 2011, er derfor å tilby 80 prosent av syke voksne behandling, redusere hiv-behandling ved sykehus med opp til 30 prosent, ved å samtidig øke andelen som mottar samme behandling fra sykepleiere. Å hindre smitte fra mor til barn er også et sentralt mål. ■

Rekordoppslutning om bistand

Aldri før har så mange nordmenn vært positive til bistand som nå. Hele 90 prosent er positive til at Norge gir hjelp og penger til utviklingsland. Det er 18 prosent flere enn i 1972 og 12 prosent flere enn i 1990, ifølge en ny undersøkelse som Statistisk Sentralbyrå (SSB) har gjort på vegne av Norad.

Norge bruker i dag litt over 20 milliarder kroner på nødhjelp og langsiktig utviklingshjelp. Det synes rundt halvparten av de spurte er passe.

De fleste opplever samtidig at norsk bistand gir ganske, eller svært gode resultater.

Samtidig avdekker undersøkelsen at folks kunnskapsnivå om bistand er svært lavt. Syv av ti vet ikke hvilke land Norge samarbeider med. De unge og de som er mest mot bistand, vet minst om dette.

Utviklingsminister Erik Solheim er glad for oppslutningen, men mener det er viktig å øke kunnskapsnivået. Norad og Utenriksdepartementet lanserte derfor nylig planer om et nytt informasjonsenter.

– Det er en stor utfordring at folk sier de vet så lite om utviklings samarbeid. Det er knapt noe område hvor Norge har så stor internasjonal innflytelse som i utviklingspolitikken, sier Solheim. ■

Siste akt i Zimbabwe?

Angolas militære kan komme Mugabe til unnsetning

JOHANNESBURG (b-a): Å dømme etter hendelsene de to siste ukene, har innbyggerne i Zimbabwe nå endelig tatt mot til seg og markerer motstand mot sin regjering.

■ WILSON JOHWA

Drapet på en aktivist fra opposisjonen Movement for Democratic Change (MDC) og skambanking av partileder Morgan Tsvangirai og 50 andre opposisjonelle, har satt i gang en kjedereaksjon. Analytikere beskriver det som begynnelsen på slutten for regjeringen.

Etter opposisjonens demonstrasjoner 11. mars har landet vært preget av uro, og mange bydelar i hovedstaden Harare har hatt portforbud. I andre deler av Zimbabwe beskrives spenningen som følger. «Overalt er det politit, folk klager (over levekår og priser) uansett hvor du drar,» sier en lærer som bor i Bulawayo, landets nest største by.

En katolsk biskop sa nylig at han er villig til å risikere politiets kuler hvis det er det som trengs for å få endring. Uttalelsen har økt konfliktnivået ytterligere.

Presset diktator. De siste protestutbruddene antyder at president Robert Mugabe nå er presset inn i et hjørne og ute av stand til å manøvrere. Selv innen hans eget splittede parti, forventes det at flere vil kreve at han pensjonerer seg før neste års presidentvalg.

Mugabe vil imidlertid neppe gå av uten kamp. Han har sagt at han ønsker å forlenge sin regjeringsperiode med ytterligere to år ved å utsette valgene til 2010, slik at president- og parlamentsvalg kommer samtidig.

Selv med en ny motstandsølge og internasjonal fordømmelse, kan det ennå være for tidlig å spå den 83 år gamle tidligere frihetskjempe-

MDC-representant Arthur Mutambara (til v.), sammen med opposisjonsleder Morgan Tsvangirai i det de forlater rettslokalet 13. mars – to dager etter at Tsvangirai ble banket opp av politiet. Mutambara ble senere nektet å fly til Sør-Afrika.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/DESMOND KWANDE

rens avgang. Han kan fortsatt ha et ess i ermet – akkurat som han de siste 27 årene har klart å overraske hver gang han har syntes i ferd med å tape.

Avtale med Angola. Den lokale pressen har gjort mye ut av at Angola har undertegnet avtaler om militært samarbeid med Zimbabwe. Angola, som sammen med Namibia er en av Zimbabwes nærmeste allierte, har ifølge rapportene uttrykt støtte til den senere tids politiaksjoner i landet.

Zimbabwes innenriksminister har bekreftet at 1000 paramilitære fra de angolske politistyrkene forventes å ankomme landet 1. april. Senere vil det komme ytterligere 1500. Politiets øverstkommanderende i landet har senere gjentatt

dette, og tilføyde at enda flere angolane vil komme som del av treningsprogrammer.

Det som har fått mange til å stusse, er antydningen om at så mange angolane bringes inn i landet, spesielt siden de snakker portugisisk og ikke engelsk. Den angolanske regjeringen har senere delvis trukket tilbake påstandene om utplassering av styrker, og har sagt at de ikke blander seg inn i andre lands interne anliggender.

Ikke lojale? Chris Maroleng fra Institute of Security Studies i Pretoria, sier at et Angolas engasjement kan tyde på at president Mugabe har mistet troen på at hans egne sikkerhetsstyrker er lojale.

Forskeren føyer til at i lys av de interne maktkamper i partiet, kan

det hende at Mugabe begynner å tro at de to fraksjonene, ledet av henholdsvis militærleder general Solomon Mujuru og tidligere sjef for statens sikkerhetstjeneste, Emmerson Munangagwa, «nå er sterke nok til å forene seg og samle motstand mot ham». Selv om de to fraksjonene har felles mål, har de så langt ikke vist tegn til å ville samarbeide med hverandre.

Likevel, selv med støtte utenfra, er Mugabes største fiende en økonomi på randen av sammenbrudd, og det svekker regjeringens evne til å kjøpe lojalitet fra sine tilhengere. Inflasjonen på 1700 prosent forventes å øke til 4000 prosent i løpet av året, og har gjort et flertall avhengig av bidrag fra slektninger i utlandet. De er til gjengjeld stadig flere. Det anslås at over tre millioner mennesker har flyktet fra landet.

Tørkeår. Lite nedbør i år har dessuten gjort situasjonen verre. Regjeringen har erklært 2007 for et tørkeår, men har fastholdt at de ikke vil be om bistand i form av mat. Statsmediene rapporterer at landet vil importere 400 000 tonn mais for å dekke underskuddet.

I kjølvannet av regjeringens brutalitet mot opposisjonen, er få overrasket over de afrikanske ledernes sedvanlige unnfalighet. Sør-Afrika vinglet og gav til slutt uttrykk for «bekymring» over situasjonen, men tilføyde at Zimbabwe må løse sine egne problemer.

Ingen afrikansk stat har gitt uttrykk for fordømmelse, bortsett fra Zambias president Levy Mwanawasa som sammenlignet Zimbabwe med et «synkende Titanic hvor passasjerene hopper av for å redde livet». I en tilslørt kritikk av det sørafrikanske inspirerte stille diplomati, oppfordret han de andre medlemmene i SADC (Southern Africa Development Community) om å involvere seg. ■

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist bosatt i Sør-Afrika.

Håper mer og mer norsk arv vil bli til bistand i Sør

Hvert år arver flere norske bistandsorganisasjoner titalls millioner kroner. Nå lanseres en nytt nettsted som har som formål å få flere til å gi arv og gaver til gode formål. Og interessen blant organisasjonene for å kjøpe seg plass på nettstedet er stor.

■ TOR AKSEL BOLLE

Vi mener behovet for et noytralt forum hvor man kan få noktern og saklig informasjon om mulighetene for å gi testamentariske gaver eller andre type gaver til ideelle organisasjoner er stort, sier Jan Olav Ryfetten. Han er primus motor bak en ny nettsatsning for frivillige organisasjoner. På tre separate nettsider, et for testamentariske, et for minnegaver og et for jubileumsgaver, kan norske organisasjoner mot betaling legge ut informasjon om seg selv. På nett-

stedene, som lanseres i april, vil det også være råd og tips fra advokater og andre relevante fagfolk. Ifølge Ryfetten har interessen fra organisasjonene vært stor.

– Pågangen har vært overveldende, bare i løpet av dagen etter informasjonsmøtet meldte ti organisasjoner seg på. Foreløpig er det om lag 25 organisasjoner som er med, men vi er sikre på at det blir flere fram mot lanseringen, sier Ryfetten.

250 millioner kr. Ifølge den erfarne innsamleren er det store muligheter for frivillige organisasjoner til å øke inntektene sine fra arv og andre typer gaver. Ryfetten peker blant annet på at det blir stadig flere eldre her i landet, de har stadig mer penger og færre og færre barn.

– Dagens Næringsliv beregnet i fjor at det ble gitt 250 millioner kroner i testamentariske gaver til ideelle organisasjoner. Jeg tror det tallet er for lavt, og det er i alle fall et tall som jeg mener kan mangedobles i løpet av få år, sier Ryfetten.

Tror på konseptet. Blant organisasjonene som allerede før lanseringen har gått tungt inn i denne nye nettsatsingen er Strømmestiftelsen og Leger Uten Grenser. Strømmestiftelsen har som første organisasjon kjøpt seg annonseplass på forsiden, men ønsker ikke å gå ut med hvor mye de har betalt for dette.

– Vi har stor tro på dette konseptet. Det er et faktum at nordmenn blir stadig eldre og rikere. Vi tror at flere og flere vil finne det meningsfylt å gi pengene sine, eller noe av dem, til et godt formål for å hjelpe andre, sier Egil Mongstad som er informasjonssansvarlig i Strømmestiftelsen.

Organisasjonen hans fikk i fjor 800 000 kroner i testamentariske gaver, men det utgjør bare en svært liten del av de om lag 62 millioner kronene organisasjonen samlet inn fra givere. Mongstad understreker at selv om hans organisasjon gjerne vil arve mer, er dette på ingen måte snakk om en pågående eller aktiv markedsføring.

Angolas engasjement kan tyde på at president Mugabe har mistet troen på at hans egne sikkerhetsstyrker er lojale.

Stor økning. Av de organisasjonene Bistandsaktuelt har snakket med, er det Kirkens Nødhjelp som får inn klart mest penger i form av testamenter. I fjor fikk KN inn 27 millioner kroner på denne måten. Ifølge Liv Huset Wang, som er leder av innsamlingsseksjonen i Kirkens Nødhjelp, har inntektene fra denne typen gaver blitt stadig større de siste årene. Mens KN arvet 12,6 millioner kroner i 2004, var altså summen mer enn fordoblet i fjor.

– Dette er jo penger vi får uten noen form for markedsføring. Vi er veldig forsiktede på dette området, samtidig som vi selvfølgelig er veldig takknemlige for pengene vi får, sier Wang. Hun forteller at Kirkens Nødhjelp kjenner til den nye nettsatsingen.

– I utgangspunktet synes jeg et felles nettsted med saklig og noktern informasjon er en god ide, men vi har ikke rukket å ta stilling til om vi ønsker å kjøpe oss plass eller ikke. ■

Jan Olav Ryfetten, initiativtaker til nettstedet om arv.

FRA RAPPORTEN

■ «On average, the time lag between the date of application for CERF funding and disbursements of funds to UN agencies was 43 days in Sudan, 45 days in DRC and 58 days in Liberia.»

■ «Funding was sometimes received only after the local situation had changed significantly or when the height of the crisis had passed. In Kenya, for example, the United Nations Population Fund (UNFPA) received its second disbursement of rapid-response funding in June 2006, four months after the worst of the drought in the north-east of the country.»

Kilde: Oxfam Briefing Paper: «The UN Central Emergency Response Fund one year on»

Les mer: www.oxfam.org.uk

Givere presser fram «tynne» tall

Statistikk-mangler svekker arbeidet med FNs tusenårsmål

Resultatkåte bistandsgivere krever at fattige land skaffer statistikk de ikke har råd til. Ekspertene peker på mengder av hull og pinlige feil i prestisjetunge rapporter. Selv tusenårsmålenes troverdighet trues, når halve data-grunnlaget mangler.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

«Vi ser klare tegn til håp,» forteller Human Development Report for 2006. Flere barn går på skole, aidstallene går ned i mange land og kvinners politiske rettigheter styrkes.

Men lenger ned i rapporten nevnes det at det internasjonale statistikkmiljøet er bekymret over kvaliteten på det statistiske grunnlaget.

Sannheten er at databasen over hvordan de fattige landene ligger an for å nå tusenårsmålene, ligner en sveitserost. Det er hull etter hull etter hull. Over halvparten av dataene mangler. I verdens fattigste region i Afrika sør for Sahara har bare 26 av 50 land tall for hvor mange som lever under fattigdomsgrensen. Halvparten av landene mangler data for utviklingen av hvor mange som kan lese. Mange hull finnes også på feltene for antall unge arbeidsledige, undervektige barn, barn som går på skolen, og tilgang til rent vann.

– Vi er enige i at det er store brister. Både internasjonalt og nasjonalt, sier UNDP-statistiker Claes Johansson som arbeider med Human Development Report.

Økende press. De store manglene i statistikken for de prestisjefulle tusenårsmålene illustrerer problemene med å finne gode tall for utvikling generelt. På den ene siden roper resultatkåte vestlige bistandsgivere etter tall for hjelpens effekt. På den andre siden sliter utviklingslandene med ressurser til å fremskaffe tallene. Landene mangler både teknikken og økonomien til å utvikle god statistikk. Kombinasjonen gir resultater som ikke alltid tåler dagens lys.

– Det er et økende press på sektorene i FN for å publisere statistikk fra utviklingslandene. Det publiseres også mer enn man har grunnlag for. Man er blitt mer og mer pinlig klar over at mye av statistikken ikke holder mål, mener leder Bjørn Wold i Statistisk sentralbyrås seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid.

Wold sier at SSB og andre nordiske statistikkbyråer er «en smule forbannet» på bistandsgivere som krever grundig statistikk på kort sikt, men uten å følge opp med ressurser til å utvikle statistiske systemer. Norge er inne som statistikkrådgiver i flere afrikanske land. Erfaringene viser at det har tatt mellom ti og 15 år å bygge opp et nasjonalt statistikkbyrå i et land som Uganda. En så lang tidshorisont er det få bistandsgivere som orker å forholde seg til.

Ønd sirkel. Professor Christopher Scott ved London School of Economics beskriver i sin rapport «Measuring up to the measurement problem» hva statistikk betyr for politiske beslutninger. Han mener at ideologi, korrupsjon, sektormakt og tilfældigheter får styre politikken

Systematisk arbeid fra forskere og statistikere bidro til å avsløre at svært lite penger ble brukt til lærebøker i ugandiske skoler. Senere har situasjonen bedret seg dramatisk.

ARKIVFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

alene dersom de statistiske bevisene ikke holder mål. God statistikk kan måle resultater av politikken, evaluere effekten av tiltak og forutse fremtidige utfordringer, mener Scott.

Tilgang og bruk av statistisk informasjon i lavinntektsland varierer, ifølge rapporten. Noen land er inne i en ond sirkel der tallene er svært tvilsomme og få har nytte av dem. Statistikerne mangler motivasjonen til å gjøre statistikken bedre så lenge ingen bruker tallene, og myndighetene ser liten grunn til å satse på noe som er så dårlig. I andre tilfeller kan statistikken være av god kvalitet, men politikere ser bort fra resultatene fordi tallene ikke harmonerer med deres egne beslutninger.

– Konsekvensen av denne onde sirkelen blir at politikken blir laget i et mørke, uten de riktige styringsmekanismene som statistikk bidrar med, sier prosjektdirektør Eric Bensen i Partnerskap for utviklingsstatistikk i det 21. århundre (PARIS21).

Dyp bekymring. FNs økonomisk og sosiale råd (ECOSOC) vedtok i fjor en resolusjon som uttrykte dyp bekymring for at flere land fortsatt manglet brukbare tall for å måle fremgangen mot tusenårsmålene. Samtidig var rådet bekymret over hvordan internasjonale organisasjoner bruker statistikk der de ikke aner noe om metodene bak tallene.

Problemen ble nok en gang

Spesialrådgiver Jeffrey Sachs og daværende generalsekretær Kofi Annan presenterer hvordan verden ligger an til å nå tusenårsmålene om å halvere ekstrem fattigdom. Mindre oppmerksomhet var det om de store manglene i det statistiske grunnlaget for å måle nettopp dette.

FOTO: JEFF CHRISTENSEN, REUTERS

grundig diskutert da verdens ledende utviklingsstatistikere møttes i Hanoi i Vietnam på «Managing for Development Results»-konferansen i februar. Man påpekte her at en

økende del av bistanden skjer via budsjettstøtte, og etterspørselen etter data om utviklingen blir derfor stadig større.

I et notat fra konferansen går det

frem at dårlig økonomi gjorde at flere av de fattigste landene aldri gjennomførte befolkningsstillingene som FN la opp til i 2000. Det ble understreket at slike tellinger går en fortsatt usikker tid i møte uten tilstrekkelige midler. Punktene fra den forrige konferansen i Marrakech i Marokko ble gjentatt: Både bistandsgivere og mottagerlandene må investere i statistiske systemer.

Lite sexy. Prosjektdirektør Eric Bensen i PARIS21 ser at det kan være vanskelig å sette av penger til noe så byråkratisk som statistikk i et land der barn dør av sult. Likevel mener han at tallenes tale er viktig for alle utviklingsprogrammer.

– Statistikk er kanskje ikke det mest sexy, men det er definitivt et av de viktigste områdene for å få til utvikling. For spørsmålet er hvordan du kan si om opplegget for å hindre hungersnød virker, uten statistikk som forteller deg det, sier Bensen.

Han bekrefter at det har vært vanskelig å overbevise politikere. Ikke fordi det er mangel på gode intensjoner, men politikere er ansvarlig for en lang rekke områder, og har velgere å tenke på.

– Finansiering av statistiske systemer er ikke skapt for å tiltrekke seg velgere, sett opp mot programmer for helse og utdanning, sier prosjektdirektøren.

– Det kan være vel så mye mangelen på koordinasjon, mener Bensen.

Da PARIS21 nylig ga ut en rap-

port om bistanden til statistikkutvikling i Afrika sør for Sahara, undersøkte de hvem som gjorde hva, hvor. Da de sjekket holdet i innrapporteringen fra bistandsgiverne i tre ulike mottagerland, viste det seg at aktiviteten var lang høyere enn det som ble rapportert inn.

Bruker reserveløsninger. Spørsmålet er om det statistiske trøblet kan rokke ved troverdigheten til prestisjeprosjektet «Tusenårsmålene», der en rekke måltall skal være halvert mellom 1990 og 2015.

– Det er vanskelig å måle fremgang fra 1990, hvis man ikke har data fra 1990, bekrefter statistiker Claes Johansson i UNDP.

Særlig konfliktland, små land og de aller fattigste landene mangler resultater. Ekspertene i FNs statistiske divisjon prøver å tette hullene. Man bruker som best man kan annen informasjon om landene. Statistikerne ser på bruttonasjonalproduktet og den generelle økonomiske veksten i stedet for å bruke mer nøyaktige husholdsundersøkelser.

– Den økonomiske veksten er nært knyttet til fattigdomsreduksjon. Det er lite sannsynlig at det

kan være fattigdomsreduksjon uten økonomisk vekst. Når vi ser at en del land har negativ vekst, kan vi få et oversiktsbilde, mener Johansson.

Ved bruk av gjennomsnittsinntekter og økonomisk vekst går man glipp av de økonomiske forskjellene mellom innbyggerne i et land. Kan-skje kan tallene brukes for å si noe om situasjonen i en region. Men problemet oppstår når man skal lage nasjonale planer for å nå tusenårsmålene.

Johansson mener man fortsatt kan redde i land troverdigheten til tusenårsmålene:

– Man begynte med et ganske dårlig utgangspunkt. Men tusenårsmålene har sørget for at det har blitt langt større fokus på å utvikle god statistikk. Planen kan fortsatt gjennomføres, hvis man begynner fra nå. Budskapet er at det er verdt å investere i statistikken. ■

PARTNERSKAP FOR UTVIKLINGSSTATISTIKK I DET 21. ÅRHUNDRET

■ PARIS21 støtter tiltak for bedret statistikk om situasjonen i lavinntektsland. Samarbeidet kom i gang i 1999, på initiativ fra utviklingskomiteen i OECD.

■ Målet er at alle land skulle ha nasjonale strategier for utvikling av statistikk (NSDS) innen 2006, og være i stand til å produsere egne data for FNs tusenårsmål innen 2010.

■ I en rapport fra i fjor som dekket 105 land, hadde 34 land slike strategier på plass, 54 forberedte slike, mens 17 ikke hadde startet noe som helst arbeid på dette feltet. Utvikling av strategier har også vært knyttet opp til bistand fra Verdensbanken, selv om det ikke har vært et krav for å få bistand.

Kilde: www.paris21.org

Konsekvensene av tall

Professor ved London School of Economics Christopher Scott nevner i rapporten «Measuring up to the measurement problem» en rekke eksempler på at god eller dårlig statistikk-arbeid kan gi store utslag for å bedre fattige menneskers levekår.

– Hungersnød i Malawi. Sviktende statistiske systemer førte til at hjelpeorganisasjonene kom sent i gang med hjelpen i en hungerskrise som var under oppseiling i Malawi høsten 2001. Myndighetene overdro de kommende maisavlingene i sine statistikk. Samtidig ble de statlige kornlagrene tomte, uten at offentligheten ble informert. Da den britiske organisasjonen Save the Children varslet om at maisprisene var tredoblet i to distrikter og advarte mot en kommende hungersnød, var både bistandsgivere og myndigheter skeptiske fordi tallene ikke stemte med den offisielle statistikken. Først da Save the Children varslet om rask spredning av underernæring i flere distrikter i mars 2002, våknet giversamfunnet.

– Barsedødelighet i Tanzania. Barsedødeligheten gikk sterkt ned i to distrikter i Tanzania i 1999, etter at statistikere kartla sykdomsbildet. Dødeligheten ble regnet som antall år de døde barna kunne ha levd i forhold til den forventede levealderen i landet. I ett distrikt sto malaria for 30 prosent av de tapte leveårene, mens tiltakene mot sykdommen sto for fem prosent av helsebudsjettet. Tuberkulose sto for bare fire prosent av de tapte årene, men 22 prosent av helsebudsjettet gikk til dette. I et pilotprosjekt i Morogoro og Ruffiji ble pengene omfordelt så det passet med det statistiske behovet. Det neste året hadde spedbarnsdødeligheten falt med 28 prosent og dødeligheten blant barn

under fem år med 14 prosent. Ingen slik nedgang i dødelighet ble observert i naboprovins eller i landet som helhet.

– Skoleressurser i Uganda. På begynnelsen av 90-tallet ble det antatt at en av hovedgrunnene til at de offentlige tjenestene i Uganda fungerte dårlig, skyldtes at pengene forsvant underveis til helsestasjoner og skoler. En undersøkelse fra Verdensbanken viste at bare 13 prosent av skolebevilgningene som ikke var til lønn, ble brukt til innkjøp eller utstyr som for eksempel skolebøker. 87 prosent forsvant på veien eller ble brukt til andre formål.

20 prosent av pengene som skulle gått til lønn til lærerne, ble betalt til arbeidere som ikke eksisterte eller ansatte som ikke jobbet som lærere. Resultatene bidro til å etablere et system som kartla lokale myndigheters pengebruk, for å redusere korrupsjon og misbruk. De to påfølgende undersøkelsene viste at de 13 prosentene hadde økt til over 80 prosent i 1999. Uganda har senere satt i gang årlige undersøkelser som kartlegger pengestrømmen i alle tjenestesektorer.

– FNs Aids-tall. Hiv-smittede i Afrika viste seg å være langt færre enn det FN-programmet UNAIDS hevdet. Nasjonale tall fra undersøkelser som ble gjort i samarbeid med blant annet USAID, viste helt andre tall. I Kenya ble andelen smittede satt ned fra 15 prosent til 6,7 prosent av befolkningen mellom 15 og 49 år. I Sierra Leone fra 7 prosent til 0,9. Selv om tallene fortsatt var svært høye i mange land, måtte FN demontere sine tall. Modellen for beregningene er nå byttet ut. Men det var like mye mangling på data som feil med beregningmodellen. Undersøkelsene baserte seg på hivtall for gravide kvinner mellom 15 og 24 år på graviditetsundersøkelser. De fleste av klinikkene er i byene, mens mesteparten av befolkningen bor på landsbygda, utenfor rekkevidde for statistikerne og lenger unna den verste hiv-epidemien. Tall der også menn og ikke-gravide kvinner er med, samt at målinger også fra landsbygda, har gitt bedre statistikker.

Kilde: «Measuring up to the measurement problem», Christopher Scott, professor ved London School of Economics.

NORSK BISTAND TIL STATISTIKKUTVIKLING

■ Statistisk sentralbyrås seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid jobber langsiktig for å bygge opp statistikkbyråer i en rekke utviklingsland. Norske rådgivere er utplassert i flere land, blant annet i Afrika. For tiden er SSB inne i Angola, Eritrea, Malawi, Sudan, Uganda og flere tidligere Sovjetrepublikker.

■ Byrået har avsluttet prosjekter i Pakistan, Belize, Botswana, Palestina, Kina og Sør-Afrika.

■ SSB har også et program for utveksling av unge statistikere i samarbeid med Fredskorpset.

Kilde: SSB og Nora

– Målet er en palestinsk stat

Norge vil bidra til å bygge opp en forhandlingspartner til Israel

– Vi jobber for å levere en forhandlingspartner som kan bli akseptert både av det internasjonale samfunnet og av Israel, sier statssekretær Raymond Johansen i Utenriksdepartementet.

MIDTØSTEN

■ **LIV RØHNEBÆK BJERGENSE**
Statssekretæren mener det var «viktig og nødvendig» at Norge som første land normaliserte forholdet til den palestinske samlingsregjeringen. Samtidig understreker han at den norske regjeringens mål er å få opprettet en egen, palestinsk stat.

– Norge deltar i dette spillet med det klare målet, og hadde agert annerledes dersom målet var fortsatt okkupasjon, sier han.

Prosess på gang. Norge var første land til å normalisere forholdet til den palestinske samlingsregjeringen da denne var et faktum 17. mars. Norge er også det landet som har gått lengst i forhold til å ha kontakt også med Hamas-medlemmer i samlingsregjeringen. Allerede mandag 19. mars var Johansen på kontoret til den palestinske statsministeren Ismail Haniyeh, som tilhører Hamas-bevegelsen.

– Forventer du at flere land følger etter Norge?

– Etter min mening har flere land utenom Norge allerede normalisert forholdet, sier Johansen og trekker fram Sverige, Belgia, Østerrike og Frankrike som eksempler.

Dagen etter Johannsens besøk hos palestinerne statsminister hadde den amerikanske konsulen i Jerusalem møte med finansministeren i den nye samlingsregjeringen. Sveriges utenriksminister Carl Bildt har som første EU-representant møtt president Abbas og Østerrike og Frankrike har invitert den palestinske utenriksministeren. Frankrike og Russland har dessuten bedt om lettelse i sanksjonene som ble innført etter Hamas' valgsieger i januar i fjor.

– En normaliseringsprosess er nå i gang, mener Johansen.

Positivt blikk. Ingen av de øvrige landene har imidlertid møtt representanter også fra Hamas – slik Norge har gjort.

– Vi har ikke kontakt med Hamas som organisasjon – og ønsker heller ikke å ha det. Norges kontakt er med

Årets mest omstridte håndtrykk. Statssekretær **Raymond Johansen** hilser palestinerne statsminister **Ismail Haniyeh**, etter at Norge har anerkjent den nye samlingsregjeringen.

FOTO: SCANPIX/AFP/MOHAMMED ABED

77 **Vi velger å gi regjeringen en sjans til å vise at den er oppriktig og har kontroll.**

Raymond Johansen, statssekretær i Utenriksdepartementet.

Ordforklaring: Kvartetten – USA, EU, Russland og FN.

en **samlingsregjering** hvor Hamas er med. Denne samlingsregjeringen var det beste man kunne oppnå, og Norge velger nå å se på glasset som halvfullt og ikke halvtomt, sier Johansen.

Statssekretæren aviser å gi noen karakteristikk av Hamas i regjering.

– Vi forholder oss til den palestinske samlingsregjeringen, sier han.

Krever kontroll i praksis. Han understreker at alternativet til denne samlingsregjeringen i verste fall kunne ha vært borgerkrig.

– Norges normalisering av forholdet til den palestinske regjeringen er også et signal om at vi ønsker å gi positiv tilbakemelding på det de faktisk har oppnådd.

Johansen sier kravene Norge var med på å stille til den rene Hamas-regjeringen, fortsatt gjelder.

– Kvartetens krav om at den palestinske regjeringen må anerkjenne staten Israel, ta avstand fra vold og å akseptere tidligere inngåtte av-

stusjonene, forteller Johansen.

Han viser til at Norge har en rekke avtaler av institusjonell karakter innen blant annet utdanning og energi, som man nå håper på å få gjenopptatt. Bankrestriksjoner som er iverksatt av amerikanerne fordi Hamas er «terror-listet» vanskelig-gjør imidlertid pengeoverføringene.

– Vi jobber nå tett med den palestinske finansministeren og håper å kunne få opprettet en egen konto i finansdepartementet hvor vi kan overføre penger, sier Johansen. ■

FAKTA

■ Hamas fikk absolutt flertall ved valget til nasjonalforsamlingen (PLC) 25. januar 2006 og overtok regjeringmakten 30. mars 2006.

■ De palestinske områdene har vært preget av indre stridigheter. Ifølge BBC har kampene mellom Fatah- og Hamas-tilhengere krevd over 90 palestinske liv bare siden desember i fjor.

■ 15. februar i år leverte statsminister Ismail Haniyeh fra Hamas sin avskjedssøknad. President Mahmoud Abbas fra Fatah fikk oppdrag om å danne en samlingsregjering.

■ Den nye regjeringen var klar 17. mars.

■ Allerede på første arbeidsdag, mandag 19. mars, møtte Norges statssekretær Raymond Johansen statsminister Haniyeh.

■ Israel har tidligere kuttet all kontakt med de palestinske selvstyremyndighetene og erklært at det ikke lenger finnes en palestinsk partner. Israels statsminister Ehud Olmert sier imidlertid nå at han skal snakke med Abbas.

(En lengre versjon av denne artikkelen finnes på våre websider.)

stusjonene, forteller Johansen.

Han viser til at Norge har en rekke avtaler av institusjonell karakter innen blant annet utdanning og energi, som man nå håper på å få gjenopptatt. Bankrestriksjoner som er iverksatt av amerikanerne fordi Hamas er «terror-listet» vanskelig-gjør imidlertid pengeoverføringene.

– Vi jobber nå tett med den palestinske finansministeren og håper å kunne få opprettet en egen konto i finansdepartementet hvor vi kan overføre penger, sier Johansen. ■

FAKTA

■ Hamas fikk absolutt flertall ved valget til nasjonalforsamlingen (PLC) 25. januar 2006 og overtok regjeringmakten 30. mars 2006.

■ De palestinske områdene har vært preget av indre stridigheter. Ifølge BBC har kampene mellom Fatah- og Hamas-tilhengere krevd over 90 palestinske liv bare siden desember i fjor.

■ 15. februar i år leverte statsminister Ismail Haniyeh fra Hamas sin avskjedssøknad. President Mahmoud Abbas fra Fatah fikk oppdrag om å danne en samlingsregjering.

■ Den nye regjeringen var klar 17. mars.

■ Allerede på første arbeidsdag, mandag 19. mars, møtte Norges statssekretær Raymond Johansen statsminister Haniyeh.

■ Israel har tidligere kuttet all kontakt med de palestinske selvstyremyndighetene og erklært at det ikke lenger finnes en palestinsk partner. Israels statsminister Ehud Olmert sier imidlertid nå at han skal snakke med Abbas.

(En lengre versjon av denne artikkelen finnes på våre websider.)

Høvdinger for utvikling

Norsk-støttet eksperiment kanaliserer bistand via tradisjonelle ledere

NABUKUYO (b-a): I Zambia satser norsk bistand på nye koster for å få fart på landsbygda. De inngår partnerskap med tradisjonelle ledere – også kalt «høvdinger». Håpet er at de mektige lokale lederne kan ta et oppgjør med tradisjoner som hindrer vekst og utvikling.

ZAMBIA

■ **LIV RØHNEBÆK BJERGENSE**
I over 30 år har Norge og andre vestlige bistandsgivere ytt bistand til Zambia – med få synlige resultater. Særlig går utviklingen på landsbygda uhyre tregt. Noen mener at bistanden i for mange år har omgitt seg med feil partnere og har unnlatt å ta på alvor hvilke aktører som har størst innflytelse på landsbygda.

Men nå skjer det noe nytt. 14. mars ble et norskstøttet bistandsprosjekt innviet i landsbyen Nabukuyo i Zambias Sør-provins. Til stede var blant andre Norges statssekretær i Utenriksdepartementet, Anne Stenhammer.

– Dette er en spennende ny tilnærming i bistandsarbeidet, et pilotprosjekt som blir fulgt med stor interesse av andre bistandsgivere i Zambia, sier statssekretæren.

Hun håper at prosjektet blant annet vil føre til en bedring for jenters og kvinners situasjon på landsbygda.

– Det er første gang noen sinne at et prosjekt i denne regionen har gått til et fattig landbruksområde som her. Vi takker dere. Vi er klare for å jobbe og vil gjøre alt vi kan for å uttrykke fattigdommen. Dette prosjektet har satt folket selv i førerretet. Folk her har sett lyset, sa Chief Hanjalika.

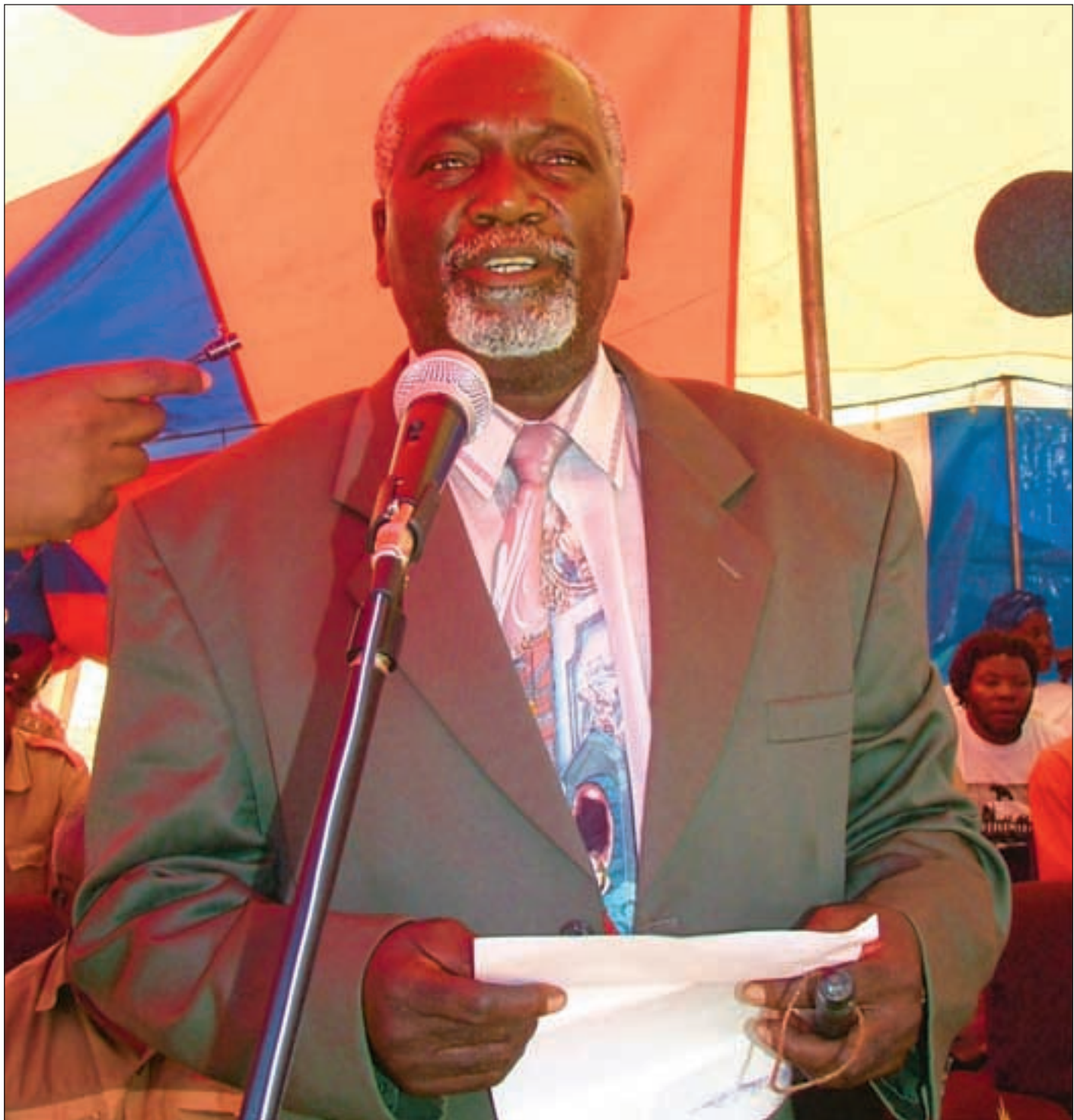
Oppgaver i kø. Hanjalika – som i Zambia tiltales som kongelig høyhet – er en av i alt tre tradisjonelle ledere som får én million norske bistandskroner årlig for å skape vekst og framgang i sin region. Den siste millionen går til en zambisk utviklingsorganisasjon. Også den skal jobbe via de tradisjonelle lederne og deres «nestkommanderende» – landsbylederne («village head men»).

Etter å ha mottatt nye instruksjoner om at de skulle tiltales som «kongelige høyheter» får jeg intervjuet tre tradisjonelle ledere i forkant av seremonien i Nabukuyo: Chief Hanjalika, Chief Hamsonde og Chief Monze. De to sistnevnte mottar foreløpig ingen støtte, men det kan bli en forandring på. De to håper at Norges satsing i Sør-regionen også vil føre til framgang for dem og deres folk. For forfaller et stort og utfordringene er mange:

– Tongafolket her i Sør er tradisjonelt jordbrukere. Vi ønsker å lære hvordan vi best kan dyrke jorda for å kunne sørge for matvaresikkerhet, sier Chief Hamsonde.

– Det må satses på utdanning. I dag har vi for få skoler i området. Uten utdanning er det liten mulighet for utvikling, sier Chief Monze.

– Vannforsyningene må bedres. I dag må kvinnene bære vann over lange avstander. Vi må dessuten ha vannreservoarer som kan sørge for vann også ved tørke, sier Chief Hanjalika.

– Vi er klare for å jobbe og vil gjøre alt vi kan for å uttrykke fattigdommen, lovet **Chief Hanjalika** i sin åpningstale 14. mars.

FOTO: OLIVER SAMPULE

De tre ramser opp ulike utfordringer, som det å finne markeder hvor jordbruksproduktene kan selges, mangelen på helsestasjoner i området og mangelen på aidsmedisiner lokalt for de mange aidsyke.

Garantert ukorrupte? På spørsmål fra Bistandsaktuelt om ikke den zambiske staten burde sørge for slike grunnleggende behov, og ikke et givnerland som Norge, svarer Chief Hamsonde:

– Zambiske myndigheter har hele landet å ta seg av. Når pengene skal fordeles, er det ikke nok til alle. Derfor trenger vi bistand utenfra.

– *Korrupsjon er et stort problem i Zambia, og ifølge Transparency International har korrupsjonen økt under president Mwanawasas regjeringstid. Hvordan vil dere sørge for at disse midlene ikke misbrukes?*

– I dag er vi chiefers satt på side-linjen (i bistandssamarbeidet, red.anm.). Det ønsker vi ikke å være. Dersom vi som tradisjonelle ledere blir mer direkte involvert i utviklingsarbeidet, vil vi ha mer kontroll med midlene. Vi ønsker å være kaptein på skipet, sier Hamsonde.

Han får støtte av Chief Monze:

– En tradisjonell leder er født leder. Det vil derfor aldri være noen diskusjon om vedkommendes karakter, sier Monze.

En chief sitter dessuten på tronen helt til han dør – og skiftes ikke ut slik som statsmenn.

– De tradisjonelle lederne gjør aldri feil. Kongelig blod vil aldri tape ansikt, sier Monze.

Menn med makt. Intervjuet mitt avbrytes av en offentlig tjenestemann på distriktsnivå. Han ønsker å hils på de kongelige. Han bøyer seg ned, og går smilende mot dem med bøyd knær og utstrakt hånd, før han vel framme kneler og frambringer hilsenene.

– De tradisjonelle lederne har stor, stor makt. Liker de ikke det du sier, eller du trer inn i palasset deres på feil måte, kan de i verste fall bare reise seg og gå – selv om du skulle være en minister. Og du kommer aldri tomhendt til en zambisk konge.

Før et valg utveksles det mange bruer til økt spredning av hiv/aids, forteller Hamsonde.

– *Hva med hekseri?*
Spørsmålet mitt skaper ivrig diskusjon på tonga-språket de tre lederne imellom. De ler høyllytt, og rister på hodet, før samtalen oversettes:

– Det er jo ikke slik at noen åpent står fram og sier at «jeg er en heks». Men samtidig er dette et svært vanskelig spørsmål fordi hekseri nær-

ke fotograf, Oliver Sampule.

Selv begynner jeg å skjønne de velmente rådene jeg har fått i forkant av intervjuet om ikke å stille for personlige, kritiske spørsmål om for eksempel flerkoneri. Og jeg er glad for at jeg i god, zambisk tradisjon har overbrakt gaver til de tre høyetene.

– *Dere er tradisjonelle ledere, men ønsker samtidig å gå i bresjen for endring og framgang. Hvilke kulturelle tradisjoner mener dere at bør endres for å få dette til?*

– Alle vi tradisjonelle ledere har gått imot tradisjonen med seksuell rennsing, hvor et mannlige medlem av familien overtar ektemannens plass når han dør. Vi oppfordrer også sterkt folket vårt om å avstå fra flerkoneri fordi denne tradisjonen fører til økt spredning av hiv/aids, forteller Hamsonde.

– *Hva med hekseri?*
Spørsmålet mitt skaper ivrig diskusjon på tonga-språket de tre lederne imellom. De ler høyllytt, og rister på hodet, før samtalen oversettes:

– Det er jo ikke slik at noen åpent står fram og sier at «jeg er en heks». Men samtidig er dette et svært vanskelig spørsmål fordi hekseri nær-

Fredsbestand skaper mer vold, mener forskere

KONFLIKTBISTAND

■ **TOR AKSEL BOLLE**
Korrupsjon og mangel på åpenhet om bistandspenger gjør at «fredsmilliardene» til fred og utvikling i krigsherjede land ofte bidrar til ny vold, hevder forskere. Givnerlandene får skarp kritikk for ikke å gi befolkningene god nok innsyn i pengebruket.

– Rett etter at det er blitt fred, er det alltid en rask serie med givnerkonferanser, det blir laget ambisiøse målsettinger og tidsskjemaer. Først når det er gått en stund oppdager vi at det vi gjør ofte bidrar til fornyet vold og spenning, sier Martin Tisne.

Han er programsjef i den britiske forskerorganisasjonen Tiri. Med støtte fra blant annet Verdensban-

77 **Mistanker om korrupsjon i bistand skaper enorm misnøye blant vanlige folk, noe ekstremister vet å utnytte.**

Martin Tisne, programsjef i Tiri.

ken og Norge har Tisne og over 30 forskere brukt to år på å undersøke effekten av den massive bistanden til åtte såkalte post konfliktområder: Afghanistan, Bosnia, Øst-Timor, Kosovo, Libanon, Palestina, Mosambik og Sierra Leone.

Til sammen har disse åtte post konflikt-områdene mottatt 400 milliarder kroner i bistand i løpet av de siste 15 årene. Foreløpig er det bare rapportene fra hvert enkelt land/område som er ferdige, en oppsummerende rapport kommer i april. Men basert på det omfattende arbeidet som er gjennomført slår Tisne fast at mye er feil med måten bistanden drives på i post konflikt-områder.

Et problem som går igjen er at givnerne ofte er så opptatt av sine egne agendaer og planer at de legger for liten vekt på åpenhet og «accountability» – ansvarlighet – overfor befolkningen i det krigsherjede området, sier Tisne. Ifølge programsjefen i Tiri er en åpen og ansvarlig bruk av bistandspengene ekstremt viktig særlig den første tiden etter en fredsavtale. Hvis folk flest opplever at freden ikke bringer med seg de forbedringene de håper på, men tvert imot ser at korrupsjon og ulikheten øker, er det langt større fare for ny vold. ■

(En lengre versjon av denne artikkelen finnes på våre websider.)

mest er en del av vår tradisjon. Og det er denne dypte, nærmest usynlige tradisjonen som er problemet, fastslår de tre.

Liv og lære. Helt enkelt er det heller ikke å snakke mot polygami – fler-koneri, når flere av de tradisjonelle ledernes undersätter – landsbyledere – selv har flere koner.

– Blant oss tongaer er det vanlig med mange koner – opptil 12, forteller Idah Kmuteko.

Hun er selv gift med landsbylederen, og er ei av to koner, men er åpen for reformer i den lokale familiepolitikken.

– Flerkoneriet må ta slutt. Mennene våre må lære seg å holde seg til ei kone, sier Kmuteko.

Likestilling. Å bedre kvinnenes situasjon og å få dem aktivt med i beslutningsprosessen er en viktig del av det holdningssskapende arbeidet. Zambiske myndigheter sentralt og regionalt støtter prosjektet.

– Etter at dette prosjektet kom i gang, har kvinnene turt å ta til motmæle og å delta aktivt i beslutningsprosessen, sier Rosemary Mudaala, distriktets utdanningsleder.

Hun mener imidlertid at det er viktig å jobbe videre med å bygge opp kvinnenes selv tillit.

– Vi må gjøre dem sterke, slik at de tør å bryte tradisjonene, tør å si nei der de ellers ville ha sagt ja. Og vi må hjelpe mennene til å endre måten de tenker på. Allerede nå ser vi små endringer – menn som bærer babyene sine eller rører i matgryta, sier Mudaala der vi sitter under trekronene i skyggen og samtaler.

– Har det vært motstand i befolkningen mot disse endringene?

Landsbyleder Simon Nduumba lener seg ivrig fram og forteller lat-ter mildt:

– Nei, alle er positive. Nå opplever vi at når en nabo overraskende ser at en mann rører i gryta og spør hva han gjør, så er svaret: 'Det er dette likestillingsspørsmålet'.

– Noen er imot – selv blant kvinnene, innvender Rosemary Mudaala.

– Dessuten vet vi for lite om hvordan kvinner som tør å ta til motmæle har det innenfor husets fire vegger. Dette ønsker vi å vise mer om.

Kvinnenes slit. Sammen med oss i den behagelige skyggen under trekronene sitter det bare menn. I den sterke ettermiddagssolen noen meter unna vandrer en strøm av kvinner fram og tilbake til landsby-

Zambias minister for Sør-provinsen, **Joseph Mulyata**, kneler og hilser ærbødig på de tradisjonelle lederne **Monze** og **Hamsonde**. Statssekretær **Anne Stenhammer** venter på tur.

ALLE FOTO: OLIVER SAMPULE

Tross løftene om at gamle tradisjoner er i endring, er det fortsatt kvinnene i Nabukuyo som utfører tunge arbeidsbyrder som matlaging, ved- og vannbæring, samt arbeidet på jordene.

Tradisjonelle ledere må bli mer direkte involvert i utviklingsarbeidet, for å sikre at pengene når fram.

CHIFENES MAKT

■ **Chief:** Tradisjonell zambisk leder av kongelig ætt. Hver chief styrer et område bestående av flere landsbyer.

■ **Head man:** Landsbyleder.

■ Chief-systemet er en parallell maktstruktur på siden av det vanlige politiske systemet. Verken de tradisjonelle lederne eller landsbylederen blir demokratisk valgt, men pekes ut gjennom en lang og innviklet prosess hvor slektskap, karakter og omdømme er viktig. Prosessen kan ta opptil ett år.

■ To av de tradisjonelle lederne i det norskstøttede prosjektet er foreløpig ikke pekt ut.

Chief Hamsonde, zambisk tradisjonell leder.

ens eneste vannpumpe for de 4000 innbyggerne – noen hundre meter unna. Med tunge bøtter på hodet, ett barn på ryggen, og ofte også en synlig kul på magen, er det kvinnene som forbereder neste dags fest.

– Kvinnene her får barn som andre henter brød ut av oven. Dette er vi også nødt til å endre, kommenterer Mudaala tørt.

Fra mekling til utvikling. I Nabukuyo er innbyggerne ivrige etter å vise

fram det de har oppnådd siden prosjektet startet opp i desember i fjor. Befolkningen har startet opp blant annet sykklubb og snekkerverksted. Men ikke minst har de bestemt seg for å satse på utdanning. Ifølge lærer James Hacholi går trolig om lag halvparten av barna i området ikke på skole.

– Vi trenger flere klasserom fordi vi ikke har plass til alle i dag. Dagens 921 elever går i overfylte klasser på 50-60 elever, forteller han.

Etter at det norske prosjektet startet opp i desember i fjor, har innbyggerne i det minste fått bygd et murhus til en av skolens 13 lærere. Læreren har tidligere måttet sove i et klasserom. Kravet fra den norske ambassaden for at husbyggingen skulle få støtte, var at innbyggerne selv måtte gjøre 30 prosent av jobben. Tre måneder senere hadde landsbybeboerne produsert 1000 murstein.

– Folk er oppglødd over at det nå

endelig skjer noe, sier Joseph Kalimina, program officer for den zambiske organisasjonen Matantala.

Organisasjonens arbeid skjer med de tradisjonelle lederne og deres «høvdingeråd» (Chief Council) som den sentrale partner. 40 landsbyledere overvåker arbeidet lokalt, men det er lokalbefolkningen selv som gjør jobben.

– Landsbylederne ble tidligere brukt for å mekle i konflikter. Nå har vi fått dem til å engasjere seg direkte i utviklingsprosjekt, sier Kalima.

Giveravhengighet. For Esmart M. Moonga har prosjektet og muligheten til å bli med i landsbyens sykklubb, betydde høyere og sikrere inntekt. Det nyter også de fire barna hennes godt av.

– For dette prosjektet startet opp, slet jeg med å ha råd til å sende ungene mine til skolen. Nå syr jeg uniformer som jeg kan selge for 12-15.000 Kwacha (17-22 kroner). I løpet av ei uke kan jeg tjene opptil 120 000 Kwacha (172 kroner). Og dersom folk ikke har råd til å betale kontant, kan de betale med kyllinger.

– Hvor mange kyllinger koster en uniform?

– To. Jeg har allerede sett meg ut et marked for kyllinger.

– Hva gjorde du før dette prosjektet kom i gang?

Moonga vrir seg litt på stolen, før hun begynner å storle:

– Vi må gjøre kvinnene sterke, slik at de tør å bryte tradisjonene, mener **Rosemary Mudaala**, utdanningsleder i distriktet.

Landsbykvinnen **Esmart M. Moonga** viser hvordan hun tidligere brettet sukkertøypapir for å lage dekorasjoner.

– Flerkoneriet må ta slutt, sier **Idah Kmuteko** – selv førstekone i et ekteskap med to koner.

– Da brettet jeg sukkertøypapir som jeg forsøkte å dandere til små dekorasjoner for å få solgt. Slik!

Med kjappe fingrer bretter hun sukkertøypapiret.

– Dette er mye bedre. Jeg er så optimistisk. Ting går så fint. Hvis dette prosjektet skulle da slutt, ville det være som å bli forlatt midt på havet for å drukne, sier Moonga stille.

– Men den norske støtten vil i utgangspunktet vare i tre år. Så godt i gang som dere er, tror du at dere vil klare dere også på egen hånd?

– Jeg vil helst at den norske støtten fortsetter. Alt går så bra nå. Det er trygt å ha en giver å lene seg mot. Jeg vil helst at ting fortsetter som i dag. ■

Chief-samarbeidet blir trolig utvidet, mener ambassadør

■ LIV RØHNEBEK BJERGENE

– Utgangspunktet for denne satsingen er: Hvorfor har utviklingen i Zambia gått så sakte? Etter min mening er noe av forklaringen at de som egentlig har makten – de tradisjonelle lederne – har en annen agenda, sier Norges ambassadør i Zambia, Terje Vigtel.

Han mener giverne, for å få til nødvendige endringer, må sette seg inn i og forstå hva de tradisjonelle lederne selv ønsker av endringer.

– Vi valgte oss ut et område i Sør hvor vi så at folk er svært fattige. Så sammenkalte vi til et møte med de tradisjonelle lederne, chiefene, og spurte dem: Hvilket samfunn ønsker dere å være ledere av? Da kom det fram at lederne var opptatt av å beholde makten. Dermed var de også villige til å se på hva de selv kunne gjøre for å skape utvikling, og slik trykke makt, forklarer Vigtel.

Stor oppmerksomhet. Ifølge ambassadør Vigtel har den norske innsatsen til hovedmålsettinger:

– Vi ønsker å bidra til sosial utvikling ved å satse på blant annet skole og helse. Men like viktig: Vi ønsker å endre holdninger.

Vigtel trekker fram det viktige ved at befolkningen selv får treffe beslutningene.

Ifølge Vigtel har det norske pilotprosjektet fått enormt mye oppmerksomhet – blant annet fra amerikanerne.

– Etter åpningen i Nabakuyo har

Ingen har turt å tenke nytt, være kreative. Dette utfordrer vi.

Terje Vigtel, Norges ambassadør i Zambia.

– Må unngå at det oppstår føydale despoter

■ LIV RØHNEBEK BJERGENE

– Det svært viktig at de tradisjonelle lederne ikke bruker bistand i en rivaliseringskamp seg i mellom. Målet nå er å gi chiefene makt for å hjelpe folket. Denne støtten må ikke brukes for å bygge opp tradisjonelle ledere til føydale figurer. Da må prosjektet umiddelbart stanse.

Det sier professor i sosialantropologi og spesialist i tradisjoner og folketro, Mapopa Mtonga ved Zambian Open University.

Han mener det bør etableres en provinsforsamling, som kan fungere som rådgivende organ for de tradisjonelle lederne.

– Systemet trenger både maktbalanse og kontrollmekanismer, sier Mtonga.

Bygdeutvikling. Mtonga mener imidlertid at den norske støtten til zambiske, tradisjonelle ledere er enormt viktig – ikke minst for å få til utvikling og vekst på landsbygd.

– Før uavhengigheten var det chiefene som hadde all kontroll og autoritet – også over hvordan landsbygd skulle utvikles. Ved uavhengigheten mistet de denne kontrollen til en sentralisert regjering. En moderne elite tok makten. Den mistet kontakten med grasrota, og har bevilget lite penger til distriktene. Klarer vi å skape utvikling også på bygdene, vil vi hindre at folk som i dag

Systemet trenger kontrollmekanismer.

Professor **Mapopa Mtonga**, zambisk sosialantropolog.

vi også fått telefoner fra den zambiske presidentfruen og finansministeren, som ba oss vurdere «Nabukuyo-modellen» også for andre deler av landet, sier Vigtel.

Sjalusi og marginalisering. Den norske ambassadøren ser mange utfordringer med prosjektet:

– Vi ser at vi har gått inn og forstyrret balansen i lokalsamfunnet, og at samfunnet i dag er mindre harmonisk enn før vi startet opp. Men samtidig har det endelig skjedd noe – vi ser at ting er i endring. Dette samfunnet har vært preget av respekt og lydighet – både overfor skolen, kirken og de tradisjonelle lederne. Ingen har turt å tenke nytt, være kreative. Dette utfordrer vi.

Vigtel utelukker heller ikke at modellen i en neste og mer utvidet fase kan føre til konflikter mellom aktorene.

– Vi må derfor bruke mye tid på konsultasjoner og innhente erfaringer fra andre tilsvarende utviklingsprosesser før beslutninger fattes.

Statssekretær Anne Stenshammer var optimistisk etter sitt besøk i Nabakuyo.

– Jeg synes det er viktig og flott at Chief Monce i sin tale understreker at det er tradisjonelle praksiser som bør fjernes dersom en skal få utvikling. For eksempel sa han at det må bli slutt på å gifte bort dotre tidlig, og mente at det var langt viktigere at jenter får utdanning, sier Stenhammer. ■

flytter inn til overfylte byer med høy arbeidsledighet. Slik kan dette prosjektet etter min mening bety et vendepunkt for landsbygd, sier Mtonga.

Nel til forbud. På spørsmål fra Bistandsaktuelt om hvordan ledere, som skal ivareta tradisjoner, samtidig skal kunne gå foran og være talsmenn for endringer, svarer Mtonga:

– De lederne som blir innsatt i dag er unge, velutdannede chief, som er klare for endringer.

Mtonga forteller hvordan han nylig har gått gjennom de tradisjonelle lovene om polygami sammen med flere av de tradisjonelle lederne.

– Chiefene var enige om at de ikke ønsker tvang i form av et lovforbud mot flerkoneri. De ønsker ikke å ødelegge familier og å forstyrre rurale familietradisjoner. Ting må ikke gå for fort, sier Mtonga.

Også i forhold til hekseri har Mtonga hatt møte med de zambiske chiefene for å revidere loven som ble laget av de britiske koloniherrne i 1952.

– I forhold til hekseri var anbefalingen fra chiefene å skille mellom tradisjonelle healere og ondsinnet bruk av hekseri. Med det sistnevnte mener de for eksempel drap, forgiftning, lemlestning og å forhekse for egens vinnings skyld. ■

Ny interesse for universitetssektoren

I Tanzania vil stadig flere ha høyere utdanning – hard kamp om knappe ressurser

DAR ES SALAAM/OSLO (b-a): Store investeringer i forskning og teknologi må til, dersom Tanzanias president Jakaya Kikwete varmt for utvikling innen forskning og teknologi.

■ KIZITO MAKOYE OG GUNNAR ZACHRISEN

Under toppmøtet i den afrikanske unionen nylig, der utviklingen av forskning og teknologi var hovedsaken, talte Tanzanias president Jakaya Kikwete varmt for utvikling innen forskning og teknologi.

– Forskning og teknologi er avgjørende, ikke bare for et lands sosioøkonomiske utvikling, men også for å forbedre landets internasjonale konkurransevne og stilling i verdensøkonomien, sa Kikwete.

Han lovet at landets læresteder heretter ville få den nødvendige støtten slik at relevant og formålstjenlig forskning kunne utføres, og at elitesentre for bestemte teknologiske felt ville bli opprettet.

Ny satsing i glemt sektor. Tanzanias president er ikke alene om en slik tenkning, noe observatører ser som et brudd med tidligere års manglende prioritering av universitets- og høyskolesektoren. Mange utviklingsland er nå i ferd med å endre kurs og forsøker å bygge egen kapasitet innen forskning og teknologi.

– Basert på sin egen voksende ekspertise er et økende antall «vitenskapelig kvalifiserte» utviklingsland i ferd med å knytte vitenskapelig bånd med industrialisert land som representerer virkelig samarbeid mellom likeverdige partnere. Samarbeidsprosjekter er i ferd med å handle mer om forretninger enn veldedighet, sier Mohamed Hassan, direktør ved Academy of Sciences for the Developing World som er basert i Italia.

En gruppe uteksaminerte studenter fra Institute of Journalism and Mass Communication ved Universitetet i Dar es Salaam er i godt humør etter å ha mottatt diplome sine. Fra v.: **Jacquiline Omari, Dismas Mwenda, Benedicto Maganga og Focus Mauki.**

FOTO: KIZITO MAKOYE

HØYERE UTDANNING :TEMA

Ifølge analytikere blir det nå mer og mer vanlig at utviklingsland bygger førsteklassens universiteter eller i det minste én institusjon i verdensklasse som er i stand til å tilby opplæring og forskning i både viten-

skapelige fag og i vitenskaps- og teknologistyring.

– Det er også svært viktig å etablere forskningsenheter og elitesentre innenfor universitetsmiljøene for å styrke båndene mellom utdanning og forskning. Det endelige målet bør være å drive frem en kultur for fremragende arbeid ved universiteter, understreker Hassan.

Afrikas andel sank. Men fortsatt er det store regionale forskjeller mellom utviklingslandene. Asias andel av de globale forskningsressurser var i 2002 steget til 30 prosent, mot om lag 15 prosent i 1990. I samme periode har Afrikas andel av de samme ressursene sunket fra 1,3 til 0,6 prosent.

– Mange afrikanske land ligger

foreningen ved Universitetet i Dar-es-Salaam, vektlegger at de fleste studentene kommer fra fattige familier som ikke har råd til å bære slike kostnader.

– Vi er ikke barn av utenlandske diplomater, vi er barn av småbrukere og gjeterer. Tenk gjennom det på nytt. Har vi råd til å betale 40 prosent? Absolutt ikke, sier han.

Overfylte forelesninger. Selv om staten forsøkte å styrke det minimale budsjettet for studielån ved å plusse på 48 milliarder tanzanianske shilling (ca. 230 mill. kroner) på det allerede godkjente budsjettet på 64 milliarder shilling (ca. 310 mill. kroner), sier kommentatorer at det fortsatt er for lite, spesielt med tanke på det voksende antallet studenter.

Studentene har lenge klaget på overfylte forelesninger og interneta, og det er tilsynelatende lite eller ingenting som er gjort for å avhjelpe situasjonen. Ved Universitetet i Dar es Salaam, har det i den senere tid vært vanlig at studentene sitter på gulvet under viktige forelesninger.

Pensjonert utdanningssekspert Sekelaga Mwanjisi mener at høyere

utdanning i Tanzania nå trenger en enorm tilførsel av midler slik at det stadig større antall kvalifiserte studenter kan få tilgang til høyere utdanning.

Regjeringen har alltid klaget på budsjettbegrensninger når den ikke er i stand til å løse de viktigste problemene, noe Mwanjisi avviser som dårlige unnskyldninger. Hun foreslår i stedet at de enorme summene som brukes på sektorer som ikke er en del av kjerneøkonomien heller bør tilføres utdanning.

– Det gjør vondt å se at ingen støtter studenter som lider, sier hun. Mwanjisi mener det er statens ansvar å gi studentene ved universitetene lån for å avhjelpe problemene med bolig, livsopphold og transport.

For høye budsjetter. Utdanningsminister Peter Msolla er derimot overbevist om at budsjettene til studentene under høyere utdanning er for høye i forhold til gjennomsnittlig nasjonalinntekt, og viser til at staten ikke er i stand til å dekke kostnadene til alle studentene på universitetsnivå.

Samtidig har det de siste årene skjedd en kraftig økning i andelen elever i primær- og sekundærutdanning, noe som etter hvert må merkes i form av et stadig økende antall studenter også på universiteter og høyskoler. Likevel var det i fjor fortsatt bare omlag 7 prosent av studentene fra videregående skole som fortsatte på offentlige universiteter.

Stort behov. Norge har gjennom NUFU-programmene vært en av utviklingspartnere som støtter forskjellige utdanningsprogrammer i Tanzania. Målet med den norske støtten til institusjoner for høyere utdanning er å bygge kompetanse og kapasitet, i tillegg til å legge til rette for relevant forskning og kunnskapsproduksjon.

Støtten er basert på samarbeid mellom tanzanianske institusjoner og lignende institusjoner i Norge, og er blant annet knyttet til de nasjonale strategiene for utvikling og fattigdomsbekjempelse.

– Det er et stort behov for å forsterke utviklings samarbeid innenfor forskning og høyere utdanning generelt i Tanzania, sier rådgiver Ragnhild Tunesvik ved Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU).

Tunesvik, som nylig besøkte Tanzania, sier at det er uheldig at høyere utdanning og forskning hittil ikke har vært prioritert på utviklingsagendaen, verken internasjonalt eller gjennom nasjonale strategier i Afrika.

– Vi tror imidlertid at nasjonal- og regionalbasert forskning og høyere utdanning er svært viktig for å bygge bærekraftig kapasitet og kompetanse med tanke på å løse regionens problemer, understreker hun. ■

helt klart langt etter hva gjelder å investere i vitenskap og teknologi, sier senierrådgiver i Norad Kristin Hauge. Hun besøkte nylig en rekke universiteter i Tanzania.

Hun viser til at Tanzania fortsatt har en av verdens aller laveste andeler studenter i høyere utdanning. Bare om lag 1,3 prosent av det totale alderskullet er i høyere utdanning.

Samtidig holder han taler der han framhever at den eneste måten Tanzania kunne møte globaliseringsutfordringene er ved å skape et kunnskapssamfunn.

– Dette kan oppnås ved å øke opptaket ved institusjoner for høyere utdanning og ved å introdusere relevante og populære kurs. Dette vil lede til at landet får en kritisk masse med utdannede personer som utgjør en utdannet arbeidsstyr-

ke og skapere av arbeidsplasser, uttalte han nylig.

Med tanke på de nåværende problemene i sektoren, høres ministrens uttalelse nokså latterlig ut for studenter og universitetsansatte. De tar det imidlertid som et tegn på at det ennå er mange motbakker på veien mot en mer velfungerende og reformert høyere utdanningssektor i Tanzania. ■

800 MILLIONER KRONER I STØTTE

- I løpet av de siste 30 årene har Norge investert rundt 800 millioner kroner i høyere utdanning i Tanzania.
- Den norske støtten til Tanzanias høyere utdanning utgjør om lag 25 millioner norske kroner i året.
- Støtten ytes delvis gjennom direkte støtte til universiteter, delvis gjennom samarbeidsprogrammer som NUFU-samarbeidet og Norads Master-program.
- Støtten har som mål å bygge kompetanse og kapasitet, samt å legge forholdene til rette for forskning og kunnskapsproduksjon.
- Programmene skal være basert på et likeverdig samarbeid mellom tanzanianske institusjoner for høyere utdanning og tilsvarende institusjoner i Norge.

Kilde: Norad.

Læresteder må fram-skafe arbeidskraft

■ WILSON JOHWA JOHANNESBURG

(b-a): Mbali Hlophhe synes ikke det

å være den tiende svarte studentlederen ved et tidligere «Whites only»-universitet er noe spesielt eller ekstraordinært.

– Det er aksept for dette, det har ikke engang vært noen sak. Sannsynligvis vil det heller bli en sak av at det er en kvinne som er president (for studentrådet) enn det at det er en svart person, sier den spedbygde 23-åringen.

Witwatersrand Universitet (Wits) er en progressiv institusjon som takler integrasjon på en god måte. Universitetsområdet er en blanding av farger. Selv om de forskjellige etniske gruppene fremdeles trekkes til sine egne, er det ingen synlig spenning eller fiendskap.

Sterk på forskning. Wits, som ble dannet i 1922, er blant de eldste universiteter i Sør-Afrika. Det er også nå en av de største med en studentmasse på rundt 25 000 studenter, og er jevnlig i nyhetsbildet takket være universitetets styrke innen forskning. For knapt 14 år siden, var det et «hvit» universitet, akkurat som det var egne universiteter for svarte, for fargede og for de indiske befolkningen.

Men regjeringen har forsøkt å viske ut de hierarkiske skillelinjer blant landets 21 universiteter. Den nye skillelinjen ser ut til å gå mellom urbane og rurale universiteter, ifølge Professor Francis Fallor, viserektor for Wits School of Education.

Svarte og kvinner. Regjeringens største satsningsområde er å gjøre tilgangen til universitetene enklere for tidligere svakerestilte grupper samt å beholde disse studentene. I overensstemmelse med dette har mange universiteter startet opp med alternative opptaksprogrammer for disse utsatte gruppene. Den nasjonale planen for høyere utdanning erkjenner at de svarte og kvinner fortsatt er underrepresentert i akademiske og faglærte stillinger, spesielt på seniornivå. De vedgår også at det på kort og midtlang sikt ikke vil være mulig å øke deltakelsesraten på grunn av utilstrekkelig antall uteksaminerte fra skolesystemet.

En av tolv. Tall fra regjeringen viser at det nå bare er 17 prosent av dem som går ut av allmennfag på videregående som er kvalifisert til å begynne på universitetet. Det er helt nødvendig å bestå matematikk og

naturfag for å kunne ta ingeniørstudiet, og dette er en alvorlig grunn til bekymring.

I løpet av de siste tre årene er det bare 8,7 prosent, eller en av 12, av de som tok en høyere grad i matematikk som besto, og bare en av seks av de studentene som gikk opp i fysikk.

Trenger arbeidskraft. Den største utfordringen for Sør-Afrikas universiteter er imidlertid å utdanne kvalifiserte personer til samfunnssektorer der det er et skrikende behov for arbeidskraft. Finansminister Trevor Manuel sier at landet har en million stillinger ledig, mens det på den andre siden er fire millioner (eller 26 prosent) arbeidsledige.

Andre utfordringer for sørafrikanske universiteter er å kunne produsere forskning som er i samsvar med lokalbefolkningens behov, avklare de lokale språkernes rolle så vel som å heve den årlige akademiske utdannelsesraten til over 22,5 prosent.

Men sørafrikanske universiteter har også mye som går deres vei. Deres største fordel er en voksende økonomi, sterk valuta og en stat med midler til å støtte utdanning. I dette års nasjonalbudsjett som ble offentliggjort i februar, forpliktet regjeringen ca. 2,2 milliarder kroner i subsidier for høyere utdanning, et beløp som er forventet å øke med gjennomsnittlig 11 prosent per år over de neste tre årene.

Norsk støtte. En annen finansieringskilde er partnerland som Norge, som er en stor bidragsyter til høyere utdanning i Sør-Afrika. Ifølge Inger Stoll, rådgiver ved den norske ambassaden i Pretoria, gis det norsk støtte til et forskningssamarbeidsprogram iværksatt av Norges Forskningsråd og Sør Afrikas Nasjonale Forskningsstiftelse. I den første fasen, som løp fra 2001-2006, ble 50 millioner kroner brukt på 39 felles forskningsprosjekter som dekket en rekke områder.

Den andre støttekomponenten er innen Sør-Afrika-Norges Tertiære Utdanningsprogram (SANTED). En ny fase, verdt ca. 60 millioner kroner, er akkurat startet.

SANTED-programmet fokuserer på bredere adgang til universitetet for tidligere svakerestilte grupper ved å bygge opp kapasitet hos svake universiteter og styrke samarbeidet mellom Sør-Afrikanske og regionale høyskoleinstitusjoner. ■

HØYERE UTDANNING :TEMA

77 Forskning og teknologi er avgjørende for å forbedre vår stilling i verdensøkonomien.

Jakaya Kikwete, Tanzanias president.

HØYERE UTDANNING :TEMA

77 Vi er ikke barn av utenlandske diplomater, vi er barn av småbrukere og gjeterer.

Magesa Mwita, leder av studentforeningen ved Universitetet i Dar-es-Salaam.

DAR ES SALAAM (b-a): Antallet studenter i Tanzania som tar høyere utdanning vil sannsynligvis dobles fra 24 000 til 50 000 studenter i løpet av de neste 10 årene. Økende antall studenter og trange budsjetter gjennom mange år truer kvaliteten på utdanningen. Nå krever studentene bedre rammevilkår.

■ KIZITO MAKOYE

De totale investeringene i forskning og utvikling utgjør mindre enn én prosent av Tanzanias brutto nasjonalprodukt, og investeringene i forskning er i høy grad avhengig av utenlandske bistandsgivere.

Kritikere mener at regjeringen feier problemene i universitetssektoren under teppet i stedet for å løse dem, og studenter sier de må bruke mer tid på å forfølge sine krav enn å studere, noe som går utover kvaliteten på utdanningen.

Studentenes misnøye var tydelig

:NOTIS

Fordømmer medisinoikott

Siden november 2006 har thailandske myndigheter utstedt såkalte tvangslisenser for tre ulike aids-medisiner. Thailand har dermed kunnet produsere kopivarianter av patenterte medisiner. Legemiddel-giganten Abbott Laboratories har nå bestemt seg for ikke å lansere nye medisiner på det thailandske markedet.

Leger Uten Grenser ber WHO, UNAIDS, myndigheter og andre internasjonale fora fordømme Abbotts avgjørelse. – Thailands avgjørelse om å utstede tvangslisenser er en viktig måte å få ned prisene på, sier Kristian Tonby, lege og styreleder i Leger Uten Grenser. ■

Valgkamp i skyggen av korrupsjonsanklag er

Nigerias president og visepresident krangler åpenlyst

ABUJA/LAGOS (b-a): Valgkampen i Nigeria har havnet i skyggen av en bitter korrupsjonsstrid mellom landets president Olusegun Obasanjo og visepresident Atiku Abubakar.

■ I NIGERIA:

CHARLOTTE BERREFJORD BERGLÖFF

21. april går Nigerias borgere til valgurnene for å velge Nigerias nye president og nasjonale parlament. Går dette bra, blir det i tilfelle første gang i landets historie at en demokratisk valgt president gir makten videre til en ny demokratisk valgt president.

Mens valgkampen tilspisser seg, er det foreløpig en krangel mellom visepresident Atiku Abubakar og sittende president Olusegun Obasanjo som stjeler overskriftene.

Atiku Abubakar, visepresident.

Abubakar ble i fjor suspendert fra regjeringspartiet People's Democratic Party etter å ha blitt anklaget for å ha lurte til seg nærmere 750 millioner kroner, penger som angivelig skal ha forsvunnet inn i visepresidentens firmaer. Da presidenten beordret en undersøkelse av anklagene rettet mot Abubakar, svarte visepresidenten med å beskyldte Obasanjo for korrupsjon. Den bitre striden bidro til at visepresident Atiku Abubakar nå er presidentkandidat for opposisjonspartiet Action Congress.

Korrupsjonsjegerne. Nigeria rangeres fremdeles som et av verdens mest korrupte land til tross for korrupsjonsjegeren Nuhu Ribadu's iherdige innsats som leder av økokrimkommisjonen (se Bistandsaktuelt nr 10/2006). Siden etableringen i 2003 har Ribadu og hans medarbeidere sørget for at over 5000 mennesker er blitt arrestert, og de har ført over 120 saker for retten. Tidligere ministre, guvernører og senatorer har måttet legge kortene på bordet. Kommisjonen er imidlertid blitt anklaget for å være et redskap for den sittende presidenten i hans kamp mot opposisjonen, noe Ribadu har avvist ved å understreke kommisjonens nøytrale og uavhengige posisjon.

77 Ett sentralt spørsmål kommer til å avgjøre valget her i Nigeria: Hvem vil i realiteten telle stemmene?

VALG I NIGERIA 2007

■ Valg av guvernører/delstatspresidenter og delstatsparlamentar vil finne sted 14. april, mens valget av Nigerias president og nasjonale parlament går av stabelen en uke senere, 21. april.

■ Den nyalgte presidentens tiltredelsesdag er forventet å bli 29. mai.

■ Nigeria er Afrikas mest folkerike land med sine 132 millioner innbyggere. 61 millioner av 70 millioner mulige velgere er til nå registrert.

Kilder: BBC, New African, Business Day, The Guardian (Nigeria).

Nigerias president og eks-general Olusegun Obasanjo (til v.) er i gang med valgkampen. Her er han sammen med Sam Egwu og presidentkandidat Umaru Yar'Adua i Umuahia township, Nigeria, 2. mars i år.

Nå kritiserer også Atiku Abubakar kommisjonens aktiviteter, og sier at hans administrasjon vil reformere kommisjonen og sørge for større åpenhet i forhold til hvordan den jobber.

Militære herskere. Det er imidlertid ikke bare Abubakar som kan tenke seg å overta presidentjobben etter Obasanjo. Den tidligere generalen Muhammadu Buhari og All Nigeria People's Party (ANPP) har vært i opposisjon i åtte år. Buhari var leder for en gruppe offiserer som tok makten i 1983, men han ble sparket i 1985.

I 2003 prøvde Buhari styrke mot en annen eks-general, president Olusegun Obasanjo, under presidentvalget, men var sjanseløs. General Buhari kan trolig regne med støtte fra den muslimske befolkningen i nord. Han er ansett for å være en disiplinert og vis mann, men mange kristne frykter for hans sterkt religiøse synspunkter.

Tidligere lærer. President Olusegun Obasanjos ønskede etterfølger Umaru Musa Yar'Adua (56) er, i likhet med Buhari, fra staten Katsina og han er guvernør der nå. Presidentkandidaten til People's Democratic Party (PDP) er en forholdsvis ukjent figur nasjonalt. Han er muslim og tidligere lærer ved en polyteknisk skole. Yar'Adua er ikke spesielt populær hos hausaene, den muslimske majoriteten i nord, men er en av de få guvernørene som ikke etterforskes for korrupsjon. Olusegun Obasanjo har framhevet hans kloke håndtering av penger. Hans eldre bror, general Shehu Musa Yar'Adua,

General Buhari er en markant utfordrer til Obasanjos egen kandidat Umaru Yar'Adua og kan trolig regne med støtte fra den muslimske befolkningen i nord.

FOTO: CHRISTOPHER OLSSON

var nasjonens nestleder da Obasanjo var Nigerias militære hersker fra 1976-1979. Yar'Adua skal være en ydmyk og ordknapp mann, men noen

av hans kritikere beskriver han som en smule totalitær.

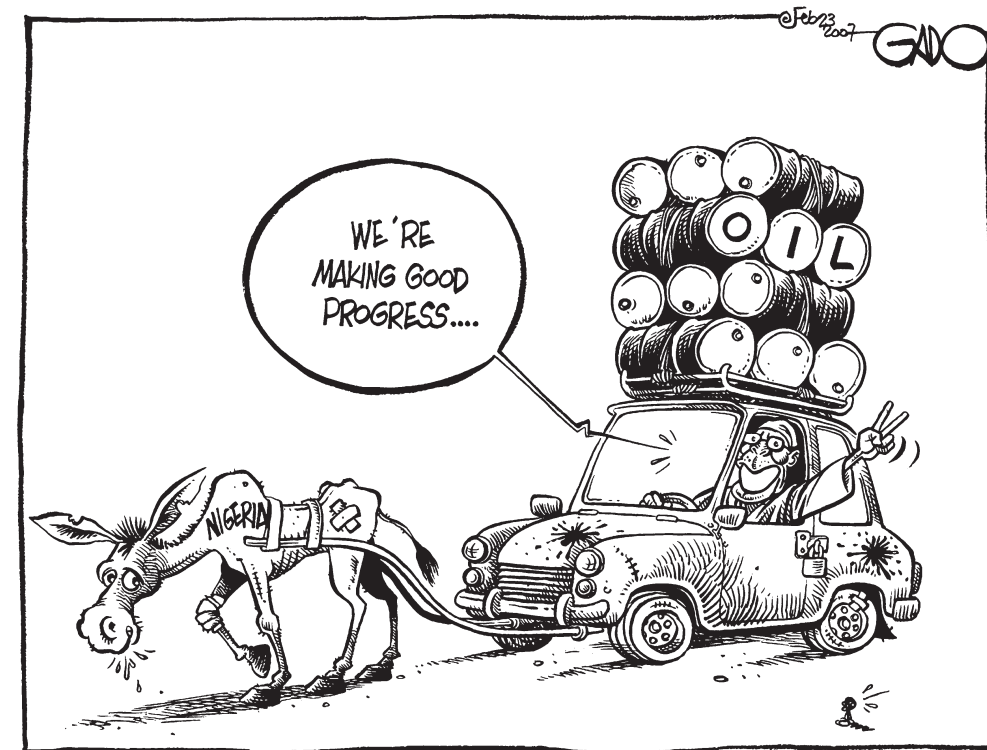
NORSK BISTAND

■ Nigeria er samarbeidsland for norsk bistand.

■ Den norske bistanden har gått til petroleumsamarbeid, menneskerettigheter, styresett, næringsliv, poliobekjempelse og Fredskorpset. Norge yter også bistand til Nigeria gjennom multilaterale kanaler. Bl.a. støttes tiltak for jenters grunnutdanning.

Store utfordringer. Den nye presidenten står foran en utfordrende tid. Korrupsjonen vil ingen ende ta, voldspiralen forsterkes stadig og ulovlig våpenhandel florerer. Enkelte beskriver landet som en krigssone, hvor et underbemannet og underbetalt politi uten tilstrekkelig utstyr ikke har noen mulighet til å stanse kriminaliteten.

Også selve valget byr på betydelige utfordringer for Nigerias myndigheter. Valgkommisjonen er nå i gang med å rekruttere 500.000 medarbeidere til valget. Disse skal assistere kommisjonens 5000 medarbeidere under gjennomføringen av val-

get. I tillegg har et stort antall ikke-statlige organisasjoner og grupper fra det sivile samfunnet meldt sitt ønske om å delta som valgobservatører i ulike deler av landet under valget. Journalist Kehinde Akintola er

dog ikke overbevist

– Ett sentralt spørsmål kommer til å avgjøre valget her i Nigeria: Hvem vil i realiteten telle stemmene? sier han. ■

Frustrerte ungdommer i Abuja

VALG I NIGERIA

Regjeringen i Nigeria melder nå om at over 61 av 70 millioner mulige velgere er registrert. Men ikke alle er like fornøyd med registreringsprosessen. I nabolaget Wuse II i hovedstaden Abuja møtte Bistandsaktuelt Ezekiel Ogwuche (20) og Wilfred Okoi Ubi (19) i slutten av januar.

– De tar stemmeretten fra oss! Dette er en vanære for den afrikanske rase, sier Ezekiel Ogwuche oppgitt.

Sammen med vennen Wilfred Okoi Ubi har de i flere dager ventet på å få registrere seg som velgere ved senteret i Wuse II. Det nærmer seg slutten av valgregistreringsprosessen når Bistandsaktuelt møter guttene, og regjeringen har annonsert ekstra fridager i håp om at alle de potensielle velgerne skal registrere seg. Tekniske problemer og strømbrudd har ført til at mange har måttet vende hjem med uforrettet sak etter flere timer og dager i køen. Denne morgenen har ennå ikke registreringsteamet dukket opp.

– Den elendige infrastrukturen gjør at ingen ting virker, sier Wilfred Okoi Ubi.

De to unge nigerianske guttene er veltalende og engasjerte. Mens Ezekiel Ogwuche ønsker å studere juss, håper Wilfred Okoi Ubi på studier innen massemedier. Men den politiske situasjonen i landet gjør dem opprørt.

– Vi forventer ikke mye fra dette valget. Massenes interesser er tapt og folket er preget av politisk apati, men i mange stater er det obligatorisk å delta, så hva annet kan man gjøre, spur Ezekiel Ogwuche.

– Men det er håp. Vår generasjon skal lede folket videre og vi vil kjempe, legger Wilfred Okoi Ubi til. Med Nuhu Ribadu som mentor ønsker de å forsterke kampen mot korrupsjon og videre forandring for landet.

– Ikke glem at Nigeria er Afrikas løve. Vi vil at den skal gå i takt med våre forventninger, og det innebærer demokratisk progressiv forandring, sier Ezekiel Ogwuche. ■

Ezekiel Ogwuche (20) og Wilfred Okoi Ubi (19) mener folk i Nigeria føler en politisk apati.

FOTO: CHRISTOPHER OLSSON

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

- Hvem er dette?
- Hva er den engelskspråklige forkortelsen på Johannesburg?
- Hva er en Cheetah?
- Engelsk og sindebele er to av Zimbabwes offisielle språk. Hvilket er det tredje og største morsmålet i landet?
- Hvor mye ga Norge i bistand til Kina i fjor?
- Hvilket språk snakker Tunisias nomader?
- En av Luandas bydeler kalles Ihla. Hva betyr Ihla?
- Hva slags drikk er chai?
- Når er sabbaten?
- Når ble Verdensbanken etablert?
- Hva heter elven som munner ut ved Buenos Aires?
- Hvem ble avsatt da Fidel Castro overtok makten i Cuba i 1959?
- Verdens eldste by ligger på Vestbredden, og heter?
- I hvilket land heter hovedstaden Katmandu?
- Fra hvilket land kommer fredsprisvinneren Aung San Suu Kyi?

- Hva er Afrikas høyeste fjell?
- Hva heter den ny generalsekretæren i Strømmestiftelsen?
- Hva er Al-Fatah?
- Hva står forkortelsen TI for, når man snakker om korrupsjon?
- Ligger Nairobi nord eller sør for ekvator?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av Ba-Musa Ceesay og Gunnar Zachrisen

FEM EKSPERTNØTTER:

- Hva slags dyr er en gaur?
- Når døde Tanzanias første president Julius Nyerere?
- Hva heter presidenten i Vietnam?
- I hvilken by ligger Det Nordiske Afrikainstitutt?
- Hva er Hawala?

SVAR:

- Alt rett:** Les spørsmålene før svarene – enue – ikke omvendt!
- 15-19: Verden trenger deg.
 - 10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
 - 5-9: Ikke så verst.
 - 1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
 - 0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde på i år?
 1. Morgan Tsvangirai, opposisjonsleder i Zimbabwe.
 2. Jordburg.
 3. Geparad.
 4. Shona.
 5. 88 millioner kroner.
 6. Berbersk.
 7. Øy.
 8. Te.
 9. Fredag ved solnedgang.
 10. 1944.
 11. Rio Plata.
 12. Fulgencio Batista.
 13. Jeriko.
 14. Nepal.
 15. Myanmar (Burma).
 16. Killmanjaro.
 17. Øyvind Aadland.
 18. Palestinsk.
 19. Transparency International.
 20. Sør.

77 Vi forventer ikke mye fra dette valget. Massenes interesser er tapt og folket er preget av politisk apati.

Ezekiel Ogwuche og Wilfred Okoi Ubi.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

- Afrikansk villose.
14. okt. 1999.
- Nyghén Mihm Trét.
- I Uppsala.
- (Hawala er arabisksk for «fullmakt») er betegnelsen for en metode eller system for overføring av penger og/eller betalingsformidling mellom ulike land.

Mobbeofferet Norden skal bli utviklingsmodell

Økende interesse i utviklingsland – lanseres som et alternativ til nyliberalismen

Økonomiske moteskaper flirte lenge av velferdsstat og likelønn. Men stikk i strid med teorien gikk de nordiske landene til topps på verdens-rankingen. Nå skal norske eksperter promotere den nordiske modellen i utviklingsland.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

For stor offentlig sektor, for høye skatter, for sjenerøse velferdsordninger, for sterke organisasjoner i arbeidslivet, i det hele tatt for å inntreffe til å holde farten oppe i økonomien. En resept for makroøkonomisk trøbbel, mente økonomer med begge beina godt plantet i den såkalte Washington-konsensusen.

På tross av dette har de nordiske landene gjort det svært godt i hele etterkrigstiden. Den økonomiske veksten har vært like høy som i USA. Fire av de 12 øverste landene på World Economic Forums liste over internasjonal konkurransevne var i fjor fra Norden – med Finland (2), Sverige (3), Danmark (4) og Norge (12). Samtidig falt USA fra førsteplass til sjetteplass.

Overskriftene i forskningsrapporter og media skiftet fra pessimisme til titler som «The Nordic Model Rules» og «The Nordic Model: A Recipe for European Success?». Kjendisøkonom Jeffrey Sachs var en av dem som hyllet de nordiske landene i artikkelen «Lessons from the north».

Økonomisk mote. Samfunnsøkonomen Kalle Moene ved Universitetet i Oslo gjorde det Aftenposten kalte «professorens julekupp», da han i desember ble tildelt 100 millioner kroner fra Forskningsrådet for å komme til bunn i suksessen til de nordiske landene. Over en tiårsperiode skal en rekke norske og utenlandske forskere bidra til å løse den økonomiske gåten ved senteret for «Equality, Social Organization and Performance» (ESOP).

– Vi er ikke opptatt av å bevise at Norden er bra, men av å trekke generelle lærdommer av de nordiske erfaringene. Å forstå hvordan den nordiske modellen virker er et viktig grunnleggende forskningsspørsmål.

En god del av forskningen vil være om utviklingsspørsmål i fattigere land.

– Hvilken rolle kan små forskjeller og velferdsstatslignende ordninger spille for fattige utviklingslands utvikling? Og, hvordan har det gått med de landene som har prøvd på noe sånt, spør Moene seg.

Han tror den nordiske modellen fyller et slags ideologisk tomrom, som et mulig motstykke til den vaklende Washington-konsensusen.

– Mest oppsiktsvekkende var det at Washington-konsensusen var på moten så lenge. Det må være en litt fjern idé at du skal kunne få til positiv utvikling i et land med mange ekstremt fattige (under to dollar dagen), uten å tenke på at et sosialt sikkerhetsnett kan spille en positiv rolle, mener Moene.

Hvorfor lider mennesker, når det er så billig å få dem ut av denne situasjonen?

Kalle Moene, økonom Universitetet i Oslo.

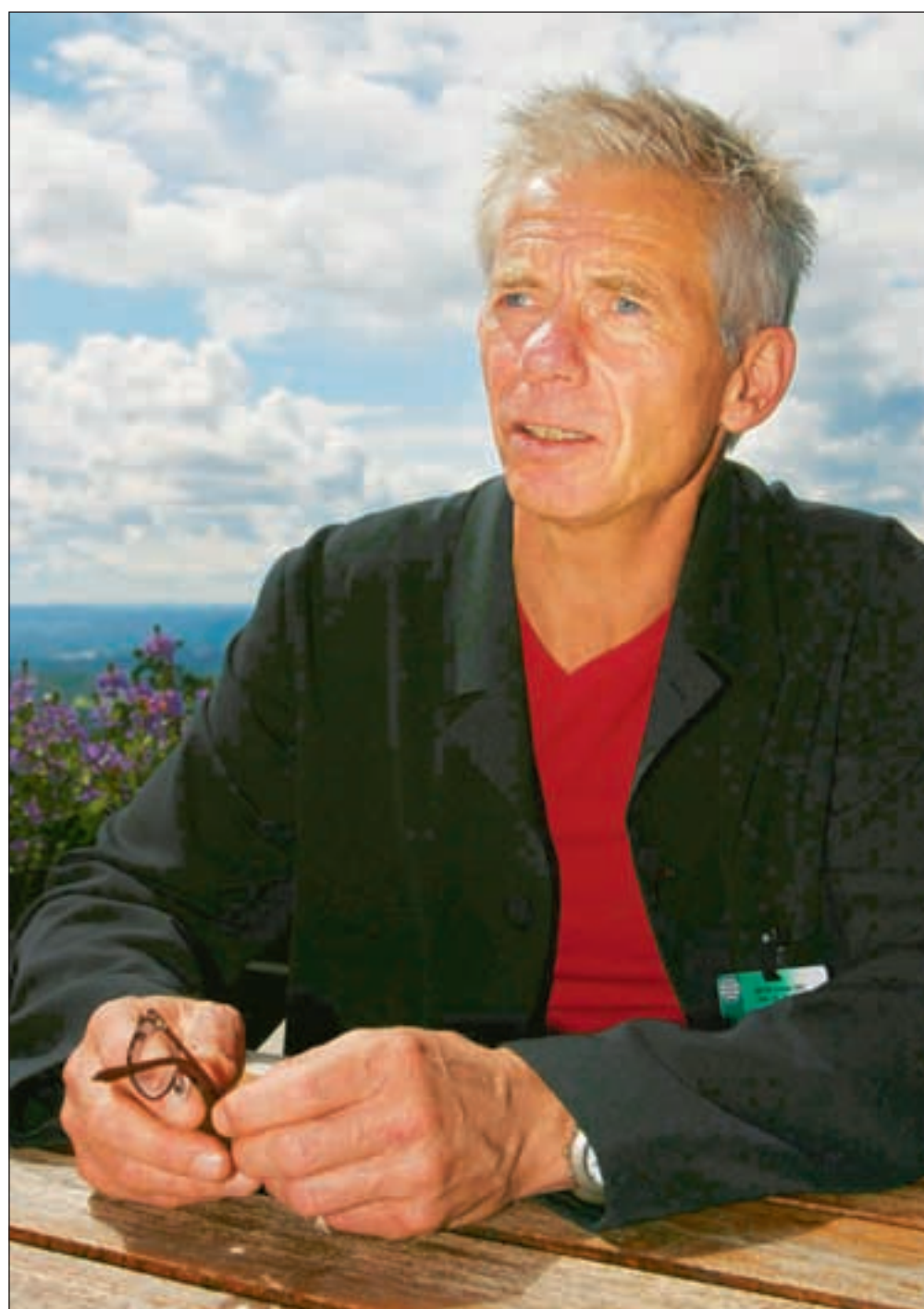
Velferd er oppskriften. Den nordiske modellen kjennetegnes av universelle velferdsordninger, solidariske lønnsforhandlinger, og et mål om full sysselsetting.

– Mange økonomer legger vekt på at velferdsstaten må bli dyr i fattige land. Men for det første er det selvsagt ikke snakk om å innføre nordiske standarder, men støtteordninger som er tilpasset de lokale leveforholdene. For det andre er ikke velferdsordninger bare en utgift. De bidrar også til økt produktivitet gjennom bedre helse, bedre ernæring, mer utdanning og større sosial sikkerhet. Spørsmålet burde heller være hvordan utviklingsland kan ha råd til ikke å ha velferdsstatsordninger, sier Moene.

Velferdsstaten beskytter mot tap av inntekt ved sykdom, arbeidsledighet og alderdom. I utviklingsland flytter folk fra landsbygda, og dermed også bort fra det uformelle sosiale sikkerhetsnettet de har gjennom storfamilien.

– Det er ikke lett for folk som får en dårlig start i byen å tilegne seg kunnskap og investere i utdanning dersom de må betale alt selv. En god sosial forsikring kan innebære at folk blir mer villige til å satse på nye jobber, nye dyrkningsmetoder og nye teknologier innenfor et system der det er mulig å feile, sier Moene.

Dempe middelklassen. De nordiske landene kjennetegnes også av relativt små lønnsforskjellene. Her mener Moene at land som Sør-Afrika og

– For utviklingsland er det ikke snakk om å innføre nordiske standarder, men støtteordninger som er tilpasset de lokale levekårene, sier samfunnsøkonomen **Kalle Moene**. Selv har han fått solide 100 millioner kroner for å forske på de nordiske landenes økonomiske suksess. ARKIVFOTO: KNUT FJELDSTAD / SCANPIX

ØKONOMI

Brasil, med sine store forskjeller mellom fattig og rik, har noe å lære. Fagforeningene og arbeidsgiverorganisasjonene i Norden har sammen holdt lønnsforskjellene nede gjennom landsomfattende lønnsav-

taler og rutinemessig kontakt med regjeringene. Samarbeidet holder høyt utdannede og faglig dyktige arbeidere lønnsmessig tilbake i forhold til andre arbeidstakergrupper.

– Små lønnsforskjeller i Norden innebærer blant annet at en holder middelklassen tilbake lønnsmessig i solidaritetens navn. Dette innebærer i første omgang at lønnsomhe-

ten i denne virksomheten øker. I neste omgang øker etterspørselen etter arbeidskraft, noe som innebærer at en kan øke de laveste lønningene uten å skape ytterligere arbeidsløshet, sier Moene.

Han peker på skrekkeksempler fra Latin-Amerika, der middelklassen har liten eller ingen interesse for den fattige delen av befolkningen, og hvor avstanden mellom levekårene er stor. Interessen for velferdsstaten er tilsvarende liten.

– Kontrasten til Skandinavia er stor. Her bor middelklassen i den samme typen leiligheter som de med lave inntekter, og de økonomiske forskjellene er små. Når forskjellene mellom folk er små, er det et større innslag av felles interesser når det gjelder utforming av velferdsstaten, sier økonomiprofessoren.

Kostbart? Motstanderne vil ha det til at den nordiske modellen ikke er økonomisk mulig å gjennomføre i land i utvikling. Moene presiserer at det ikke er snakk om å kopiere den norske velferdsstaten, men å la seg inspirere. Han innrømmer at velferdsordninger kan bli krevende for de aller fattigste landene i Afrika, men han tror at land som Sør-Afrika og Brasil har gode muligheter.

– Disse landene er mye rikere enn det Norge og Sverige var på 30-tallet. De er faktisk like rike som vi var på 50-tallet. Hvis vi hadde råd til å redusere lønnsforskjellene og utvide velferdsstaten, tror jeg også andre land kan gjøre dette, sier Moene.

Han viser til at skatteøkningen på all produksjon i Sør-Afrika ikke trenger å være på mer enn 1,4 prosent, dersom landet skal garantere en minsteinntekt på to dollar dagen for alle.

– Hvorfor lider mennesker, når det er så billig å få dem ut av denne situasjonen, spør professoren.

– *Er det en motsetning mellom ordningene du skisserer, og frihandel?*

– Den nordiske modellen trenger ikke innebære statlig eierskap eller beskyttelse mot frihandel. Tvert imot skjedde utviklingen i Norge, Sverige og Danmark under konkurranse fra det internasjonale markedet. Denne konkurransen var ikke en trussel mot ordningene. Tvert imot bidro fri handel og internasjonal konkurranse til å bevare de institusjonelle ordningene i velferdsstaten og de små lønnsforskjellene. ■

– Fra skyggenes dal til en plass i solen

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Hvordan kom Norge seg vekk fra devaluering, bankkrise og et økende gap mellom offentlige velferdsforpliktelser og offentlige inntekter?

FAFO forklarer i rapporten «Samarbeid for utvikling» hvordan de mener Norges samfunnsmodell har gått fra skyggenes dal for 15 til 20 år siden til en plass i solen i 2007.

– Man regnet med at den nordiske modellen ikke skulle klare seg på begynnelsen av 90-tallet. Da krisene kom, måtte landene gjøre tøffe tiltak i ulike varianter. Det var harde hestekurer, men velferden overlevde. Man har klart å være kreativ i hvordan man som samfunn skulle møte utfordringene, sier institutt-sjef Jon M. Hippe i Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning i FAFO.

Interessen for den nordiske modellen har vært økende internasjonalt. Forskerne har fått besøk fra flere utenlandske delegasjoner de siste par årene, blant andre den kinesiske visesocialministeren.

Samfunnsånd. Rapporten forteller om en samfunnsånd fra partene i arbeidslivet. Det norske systemet for lønnsforhandlinger er velregulert, med to år mellom hovedforhandlingene og fredsplikt i mellomtiden – i motsetning til land der streikerretten er individuell. Systemet gir forutsigbarhet for eierne, samtidig som arbeidstagerne har fordeler av en velorganisert motpart. Regjeringer har opptrådt som en buffer hvis det skulle knipe. Alle tar et ansvar for hele samfunnet og hverandres vel, ifølge FAFO-forskerne.

I dette Kardemommeby-lignende samfunnet er de raske til å påpeke:

«Man bør kanskje føye til at når partene gyver løs på hverandre i det åpne, offentlige rom, høres det ikke alltid slik ut [...] Da er det nok en god regel å se på det som gjøres – ikke det som høres».

Åpen økonomi. Forskerne mener systemet har foregått i en svært åpen økonomi. I forhold til mange andre vestlige land, har de nordiske landene ført en ikke-proteksjonistisk og åpen handelspolitikk. I det minste hvis man ser bort fra landbrukspoli-

tikken. Norge var et av de første landene i Europa til å avvike store deler av tekstilindustrien på grunn av konkurranse utenfra.

Flexibelt arbeidsmarked. De tillitsvalgte har hatt praktiske holdninger til bedriftens utfordringer. Det har vært lettere å si opp ansatte, blant annet på grunn av gode ordninger ved arbeidsledighet. Den nordiske utdanningsatsingen er også sentral i dette fleksible arbeidsmarkedet – med tradisjonell utdanning, etterutdanning og dokumentasjon av realkompetanse. Målet har vært å skape trygghet på egen kompetanse i en økonomi når den tradisjonelle jobbtryggheten reduseres.

Et annet element ved den nordiske modellen er viljen til å gå for sine langsiktige interesser – ikke de egne umiddelbare, kortsiktige interesser. Dette er ikke bare vist gjennom moderasjon i lønnsoppgjørene og bruken av oljeinntekter, men også ved å gå med på høye skatter for å finansiere fellesgoder som utdanning, helse og barnefamiliers kår. Det snakkes om en politisk kultur for å vise solidaritet, mener FAFO. ■

Interessen for den nordiske modellen har vært økende internasjonalt.

Jon M. Hippe, instituttssjef ved FAFO.

WASHINGTON-KONSENSUS

■ En rekke tiltak for land i økonomisk krise, lansert av økonomen John Williamson og promotert av Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet. Innebar blant annet skattereformer, handelsliberalisering og sikring av eiendomsrettigheter gjennom lover.

■ Washington-konsensusen er av mange etter hvert oppfattet som synonymt med nyliberalismen. Statens eneste legitime oppgave er her å sikre individets frihet, næringsfrihet og eiendomsretten. Staten skal ideelt sett ikke foreta seg noe utover dette.

Kilde: Wikipedia og «Hva er nyliberalisme?», Dag Einar Thorsen og Amund Lie, Universitetet i Oslo.

Stor kjøpekraft blant relativt fattige

Fire milliarder mennesker som lever i relativ fattigdom har en samlet kjøpekraft på 5000 milliarder dollar, ifølge en rapport fra International Finance Corporation (IFC). Rapporten viser at det finnes et betydelig marked for både tjenester og produkter i denne kjøpergruppen, hvis de gjøres billigere og kvaliteten bedres. Derfor ønsker IFC å hjelpe bedrifter rundt i verden med å finne kreative løsninger, for å fylle dette potensielt lønnsomme markedet. ■

Nigeriansk visepresident i Verdensbanken

23. mars ble Nigerias tidligere utdanningsminister Obiageli Oby Ezekwesili utnevnt til visepresident for Verdensbankens virksomhetsområde i Afrika.

– Oby har en unik førstehåndserfaring fra energi, reformprosesser og utdanning, noe som gjør henne til en ideell kandidat for å styre vår virksomhet i Afrika, uttalte presidenten i Verdensbanken Paul Wolfowitz ved utnevelsen.

1. mai tiltrer Ezekwesili stillingen, og vil arbeide i forhold til et kontinent som årlig låner 4,7 milliarder dollar fra banken. ■

40 milliarder dollar til utvikling i Burundi

Verdensbanken vil bevilge en støtte på 40 milliarder dollar til utvikling av det sivile samfunnet i Burundi. Sosiale og økonomiske tjenester for vanlige samfunnsborgere er blitt kraftig svekket gjennom ti års borgerkrig. Verdensbanken ønsker derfor å etablere en finansieringsmekanisme som kan styrke lokale myndigheter og småsamfunns tilgang på en bedre og mer rettferdig fordeling av samfunnstjenester. Investeringer i lokal kapasitetsbygging og prosjekter som styrker sosialt samhold, er også høyt prioritert. ■

... men Civita advarer utviklingsland mot dyr offentlig velferd

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Dag Ekelberg i den liberale tenketanken Civita vil heller fremme eiendomsrettigheter enn velferdsstaten i fattige land.

– En stor offentlig sektor er ikke det første utviklingsland bør tenke på. De bør i stedet legge forholdene til rette for å fremme økonomisk vekst, og da er det andre spørsmål som er viktigere. Det gjelder tilgang til verdensmarkedet og sikring av eiendomsrettigheter, sier assisterende daglig leder Dag Ekelberg i den liberale tenketanken Civita.

Han viser til at Norge og de an-

dre nordiske landene kommer helt på topp i internasjonale sammenligninger av rettslig beskyttelse av eiendomsrettigheter. Dette spiller en rolle for hvor godt vi gjør det økonomisk.

Ekelberg påpeker at mange utviklingsland mangler slik legal infrastruktur, og viser til den peruanske økonomen Hernando de Sotos ideer om at slike rettigheter må være på plass for å få til utvikling i fattige land.

– Dette er viktigere enn å innføre kostbare universelle velferdsordninger, mener Ekelberg.

Dag Ekelberg, Civita.

Han mener den nordiske velferdsmodellen, med sine svært omfattende skattefinansierte velferdsordninger og store offentlige sektorer, hemmer økonomisk vekst. Det skyldes blant annet det høye skatteinivået som må til. Sverige hadde den største økonomiske veksten før 1950, da skattene var langt lavere enn senere i århundret, ifølge Civita. Av landets 50 største selskaper ble bare ett grunnlagt etter 1970. Ekelberg mener den økonomiske veksten de senere årene har kommet som følge av markedsreformer på 90-tallet.

– Det er slike reformer som har gjort at vår velferdsmodell fortsatt fungerer i dag, sier Ekelberg.

Han mener det er grenser for hvor mye staten skal gripe inn i markedet og det sivile samfunn. Ekelberg presiserer likevel at det finnes lærdom å hente fra de nordiske landene, også innen velferdsordninger.

– Ikke minst er det mye å lære av hvordan vi, bedre enn de fleste, har gjort det mulig å kombinere full deltagelse i arbeidslivet med det å ha familie. ■

RANKINGVINNERNE FRA NORD

Internasjonal konkurransevne	BNP per innbygger (Atlas-metoden)	Human Development Index	De enkleste landene å drive business	Handel på tvers av grensene	De ti minst korrupte landene i verden	Minst ulikheter
1. Sveits	1 Luxemburg	1 Norge	1 Singapore	1 Hong Kong	1 Island	1 Sverige
2. Finland	2 Norge	2 Island	2 New Zealand	2 Finland	1 Finland	2 Norge
3. Sverige	3 Sveits	3 Australia	3 USA	3 Danmark	1 New Zealand	3 Finland
4. Danmark	4 Bermuda	4 Irland	4 Canada	4 Singapore	4 Danmark	4 Island
5. Singapore	5 Danmark	5 Sverige	5 Hong Kong	5 Norge	5 Singapore	5 Tyskland
6. USA	6 Island	6 Canada	6 Storbritannia	6 Estland	6 Sverige	6 Filippinene
7. Japan	7 USA	7 Japan	7 Danmark	7 Tyskland	7 Sveits	7 New Zealand
8. Tyskland	8 Liechtenstein	8 USA	8 Australia	8 Canada	8 Norge	8 Danmark
9. Nederland	9 Sverige	9 Sveits	9 Norge	9 Sverige	9 Australia	9 Storbritannia
10. Storbritannia	10 Irland	10 Nederland	10 Irland	10 De forente arabiske emirater	9 Nederland	10 Irland
12. Norge						
Kilde: OECD	Kilde: Verdensbanken	Kilde: UNDP	Kilde: Verdensbanken	Kilde: Verdensbanken	Kilde: Transparency International	Kilde: World Economic Forum 2006, FAFO

Trender i utviklingspolitisk debatt

Av Utviklingsministerens analyseenhet
Tone Tinnes, Cathrine Løchstør, Geir Løkken, Ole Jacob Sending, Jon Otto Brødholt og Hege Hertzberg

UTVIKLINGSPOLITIKK

Trender dominerer den utviklingspolitiske debatten ved inngangen til 2007. Egeninteresser vokser frem som stadig viktigere drivkraft, og en ser klare tendenser til fragmentering av den utviklingspolitiske arkitekturen. I gruppen av såkalt likesinnede land har egeninteresse knyttet til bistandsvirksomhet nærmest vært tabu. Paris-erklæringen vektlegging av normer som «eierskap» og «innordning» har styrket denne oppfatningen ytterligere de siste årene. Men nye globale utfordringer bringer givelandenes egeninteresse inn som en stadig viktigere faktor.

Dagens internasjonale trusselbilde skaper nye sammenhenger i vår tilnærming til konfliktrammede områder og svake stater. Det er bred enighet i det internasjonale samfunn om at effektive og legitime stater er en forutsetning for at vi skal kunne møte en rekke globale trusler og utfordringer, som pandemier, natur- og menneskeskapte katastrofer, illegal migrasjon, organisert kriminalitet og terrorisme. Således blir bistand til land langt borte i økende grad begrunnet med dets relevans for vår egen sikkerhet. Utviklingspolitikken henger dermed nært sammen med målsettinger vi primært forbinder med utenriks- og sikkerhetspolitikken. Norges innsats i Afghanistan er et eksempel på at stor bistandsinnsats delvis begrunnes med eget behov for sikkerhet.

I den norske utviklingspolitikken har vi sett en dreining fra å prioritere «det som er viktigst» (for eksempel «utdanning er jobb nr 1»), til «det vi kan bidra best med» (feks. olje, energi, fred). Kompetanse har blitt et viktig kriterium for politiske prioriteringer. Men med kompetanse som kriterium kobles også egeninteresser nærmere til politiske prioriteringer i bistanden. Det er utvilsomt gode effektivitetsargumenter for dette, men en kan også hevde at for eksempel koblingen mellom bruk av norsk kompetanse og satsing på kraftforsyning er med på å

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

styrke egeninteressens rolle i norsk utviklingspolitikk. Dette kan bidra til å skape et nytt bilde av Norge som utviklingspolitisk aktør, som kan få konsekvenser for vår rolle i freds- og forsoningsprosesser og i vår generelle omdømmepolitikk.

Samtidig som altruisme og moralske betraktninger om urettferdighet later til å bli mindre fremtredende, har kravene til å synliggjøre resultater overfor den hjemlige opinion blitt viktigere. Dette kan bidra til å trekke politiske prioriteringer i retning av enkeltstående tiltak og profileringsaker, fremfor langsiktige og helhetlige tilnæringer hvor det er vanskelig å måle effekten av bistand på kort sikt: Hva vi får ut av våre penger blir viktigere enn hva som er ansett som mest effektivt for å skape varig forbedring i utviklingsland.

Klimautfordringene kan på sikt trekke i samme retning: Utviklingsland stiller krav om at rike industriland må betale for og løse utslippsproblemer ved økonomisk vekst i sør, og utgjør et press på å bruke bistandsmidler for å betale for egne klimasynder. Migrasjon trekker i samme retning, det anses allerede legitimt å begrunne bistand med at det forhindrer flyktningstrømmer fra Sør til Nord.

Nye givere, nye samarbeidsarenaer, nye bistandsmodeller og nye innsatsområder påvirker og endrer det utviklingspolitiske bildet. Den internasjonale «bistandsarkitekturen» blir mer sammensatt og uoversiktlig. Nye aktører, med Kina i spissen, utfordrer givere med lange bistandstradisjoner. Mange av de nye givelandene gir bistand med utgangspunkt i klart formulerte egeninteresser, men uten å stille de tradisjonelle betingelsene om menneskerettigheter og godt styresett.

Veksten i globale fond og private

Med økt vekt på egen kompetanse kobles også egeninteresser nærmere til politiske prioriteringer i bistanden.

aktørers innpass gjennom såkalte «public-private partnerships» (PPP) bidrar til endringer i det multilaterale systemets rolle og virkemåte. Internasjonale, ikke-statlige organisasjoner og transnasjonale selskaper er blitt viktige politiske aktører, og utfordrer og supplerer tradisjonelle inter-statlige fora, som FN. Nye «innovative» mekanismer for å mobilisere flere ressurser bidrar til økt oremerking både på inntekts- og utgiftssiden. Rike stiftelser som Gates Foundation og ikke-statlige organisasjoner med betydelige midler bidrar til fragmentering, men også til testing av ulike modeller for bistand. Faglitteraturen peker på at økningen i antall PPP'er innebærer at det multilaterale systemet i stigende grad fungerer som et marked og at makten flyttes fra offentlige aktører til fleksible ad-hoc nettverk. Disse har både statler og ikke-statlige aktører som deltakere.

Det tradisjonelt tette samarbeidet mellom likesinnede land svekkes. Det skjer i takt med deres individuelle behov for tilpassning til et større mangfold av aktører og arenaer. Også de likesinnede land forfølger egeninteresser i utvidet forstand. Tilvante skillelinjer mellom grupper av giveland viskes ut. Alliansemønstre endres raskere enn før.

Tradisjonelle arenaer for internasjonal samordning, drifting og måling av giversamfunnets felles innsats utfordres – både som arena for diskusjon og som beslutningsfora. Slike fora – som OECD/DAC – svekkes i takt med at nye aktører uten OECD-tilknytning entrer banen. I Verdensbanken kan vi spore usikkerhet om institusjonens rolle i svake stater, noe som fremstår som mer og mer viktig i dagens bistandsarkitektur. Erfaringene fra konfliktområder som Afghanistan stiller også spørsmål ved FNs evne til å være den sentrale, samordnende instans under operativ utviklingsinnsats i post-konfliktsituasjoner. Det ligger an til interessante debatter om fordeling av mandat og territorium mellom FN og Verdensbanken fremover.

Koblingen mellom utviklingspolitikk og utenriks- og sikkerhetspoli-

tikk har brakt NATO inn på den utviklingspolitiske arenaen. Allianseens oppretten i en ny rolle skaper uro og diskusjon i utviklingspolitisk sammenheng og reiser for fullt spørsmålet om hvordan forholdet mellom sivil og militær innsats bør organiseres. Uavhengig av denne diskusjonen har alliansen demonstrert sin kapasitet som leverandør av humanitær assistanse i stor skala. Dette bidrar også til å endre NATOs posisjon i det internasjonale kriser- og konfliktbildet.

Globaliseringen av utfordringene land og regioner tidligere stod overfor enkeltvis, bidrar til utviklingspolitiske problemstillinger løftes enda høyere opp på dagsordenen i moterom der rike land tidligere droftet «felles anliggender». De rikenes møteplasser – eksempelvis World Economic Forum i Davos og G8-landenes toppmøter – er i stigende grad arenaer for diskusjon om problemer som berører sør like mye som nord. De suppleres av alternative mot-konferanser; der den mest sentrale er World Social Forum. Fremveksten av nye sentrale møteplasser svekker OECDs rolle ytterligere.

Doha-runden i WTO skulle innebære forhandlinger der utviklingslandenes behov skulle settes i høysetet. Mangelen på fremdrift i forhandlingene er nok et eksempel på at de tradisjonelle dialog-arenaene fremstår som handlingslammede og lite representative for en verden i stor endring.

Bevegelsen i bildet av aktører, motiver og arenaer påvirker utvalget av innsatsområder. De store sektorprogrammene og tradisjonelle givers helhetlige og langsiktige tilnærming til fattigdomsreduksjon, utfordres. Opinionens og mange aktørers krav til synlighet og resultater bidrar til spredning av innsatsen og gjør det vanskeligere å bruke samlet bistand effektivt i tråd med tradisjonell multilateral praksis. For Norge, som har ambisjoner om å føre en helhetlig utenrikspolitikk der det er sammenheng (koherens) mellom bruk av innenrikspolitiske virkemidler og internasjonal profil, vil fragmenteringen representere en ytterligere utfordring.

Noen utfordringer for norsk politikk:

1) Vil sterkere vektlegging av egeninteresser i valg av temaer og samarbeidspartnere kunne svekke Norges posisjon som en sentral aktør i freds- og forsoningsarbeid, en posisjon mange hevder vi har fått på grunn av vår nøytrale og altruistiske profil?

2) Norge bidrar til fragmentering av det multilaterale systemet ved å kanalisere penger gjennom nye «globale initiativer» og «innovative mekanismer». Samtidig er det et mål om et sterkt multilateralt samarbeid. Hvordan skal disse tilnærmingene avstemmes?

3) Hvordan vil de nå erklærte sikkerhetspolitiske hensyn i utviklingspolitikken påvirke de tradisjonelle utviklingspolitiske målene og land som «bare» er fattige?

4) Hvordan vil tydeligere resultatkrav på kort sikt påvirke utviklingspolitikkenes helhetstankegang og langsiktige mål om å bygge effektive og legitime stater? ■

(Artikkelen er forkortet. En fulltekstversjon finnes på www.bistandsaktuelt.no.)

Olje for Utvikling-programmet er et eksempel på at norsk spesialkompetanse frontes gjennom bistand. Her er utviklingsminister Solheim i møte med Nigerias korrupsjonsjeger Nuhu Ribadu. FOTO: CHRISTOFFER OLSSEN

Mye skole for lite penger

Av Benedict Tembo

UTDANNING

Tidligere hadde Abraham Chama fra landsbyen Safwa en skoleleveli veldig få vil misunne han. Avstanden hjemmefra til skolen var uendelig lang, han måtte gå 50 kilometer hver dag fram og tilbake. I tillegg måtte han forsere strie elver og sumpområder langs veien. I regntiden ble elva Zambesi så stri at de små båtene som skoleelevene ble fraktet over i, ofte ble tatt av kraftige strømmer. Som om det ikke var nok med store avstander og røff natur risikerte barna også å bli kidnappet og utsatt for overgrep på vei til skolen.

Selv om Abraham og andre barn i området veldig gjerne ville gå på skolen, ble det så som så med frammet. Den farlige skoleveien førte naturlig nok til at mange av foreldrene nølte med å sende ungene av gårde.

I 2001 satt to av de eldste i landsbyen, Patric Mutale og Oswald Chanda, i gang en landsbyskole for å kunne gi barna i landsbyen et skikkelig grunnskoletilbud. Skolen åpnet året etter og hadde straks over 60 elever. Som skolelokale brukte de den lokale kirken, den sto tom på formiddagen i ukedagene.

Nå, fem år etter, har skolen en egen bygning med to klasserom og et lite kontor. Elevene husker bare den farlige og lange skoleveien til den gamle skolen som et fjært minne.

Hovedlærer på skolen i Safwa, Friday Bwalya, forteller at analfabetisme i området er redusert betraktelig etter at landsbyskolen ble etablert for fem år siden. Tidlige ekteskap, med jenter helt ned i 10-12-årsalderen, er også kraftig redusert. Nå vet alle hvor viktig utdanning er, og

Nye skoler gir framtidshåp hos den store, unge befolkningen i Zambia. Dessuten bidrar skoleutbygging til å nå FNs tusenårsmål om full grunntdanning til alle. FOTO: ZAMBIA DAILY MAIL

SETT FRA SØR

Benedict Tembo er journalist i Zambia Daily Mail.

barna blir ikke gående uvirksomme hjemme.

Landsbyskolene har i de siste

årene blitt et viktig supplement til offentlige grunnskoler i Zambia. Normalt er landsbyskolene et spleiselag mellom dugnadsinnsats, lokalt innsamlende midler og noe offentlig støtte. Grunntdanning skal være gratis for alle i Zambia, så det er ikke mulig å finansiere utdanningen ved hjelp av skolepenger.

Det viktigste bidraget fra utdan-

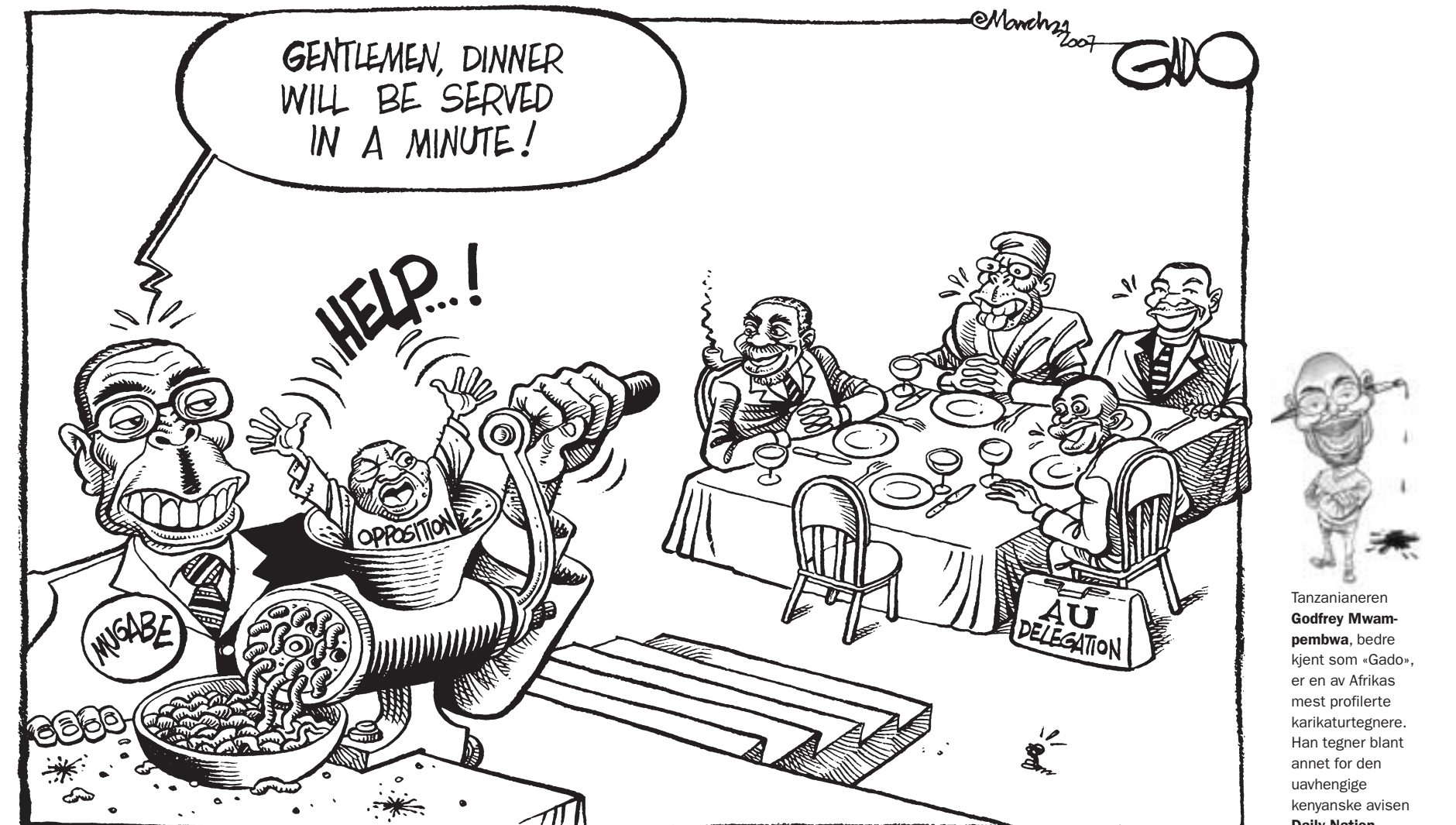
ningsmyndighetene i Zambia er utdanning og videreutdanning av lærere. De aller færreste av lærerne i landsbyskolene har noen form for pedagogisk utdanning. De er stort sett bønder som jobber frivillig eller for en symbolsk betaling. Programmet Read On Express gir disse frivillige lærerne en enkel pedagogisk grunntdanning.

Økonomien er den største hodepinen for landsbyskolene trass i frivillig innsats og bidrag fra myndighetene. Barnekulene er store og elevmassen vokser raskt. All informasjonen om hvor viktig det er å gå på skole blir også tatt på alvor, og stadig nye elever møter opp på landsbyskolene. De fleste skoler finner et lokalt, ofte kirke, men noen steder må læreren samle klassen under et skyggefullt tre.

Noen skoler forsøker å omgå forbudet om skolepenger ved å innføre en liten registreringsavgift for elevene eller en tilleggsbetaling for bøker. Men i mange landsbyer har folk så lite penger at selv de minste betalingskrav fører til at de må ta ungene ut av skolen. Flere av elevene er også foreldreløse etter at foreldrene har dødd av aids eller andre sykdommer.

De fleste distrikter i Zambia har nå mellom 30 og 50 landsbyskoler, noe som normalt utgjør 30 prosent av grunnskoleutdanningen i landet. Totalt er det over 2500 lokale skoler med over 430 000 elever. Denne satsingen er svært viktig for å nå FNs tusenårsmål om full skoledekkelse innen 2015. Elevene i landsbyene i Zambia tenker imidlertid ikke så mye på oppfyllelsen av tusenårsmålene. De er langt mer opptatt av framtidige utdanningen kan gi dem. ■

IGADOS VERDEN

Tanzanierenen Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Namibia-bok om «ukjent» folkemord

LITTERATUR

Folkemord er blitt et yndet forskningstema. Det er ikke mer enn naturlig at Namibia-eksperten Tore Linné Eriksen slutter seg til kretsen. Og han har noe å fare med, her er hva han skriver om:

Det første folkemordet i det tjuende hundreåret fant nettopp sted i Namibia. Det var Herero-stammen, et stolt folk, som satte seg til motverkse overfor den tyske kolonimakten som med forskjellige midler tilegnet seg jorda og kveget deres.

Tyskland fikk myndighet over Namibia – eller Sørvest-Afrika som det ble kalt den gangen – på en internasjonal konferanse i Berlin i 1885. Bakgrunnen for dette var nok den interesse tysk misjon og handel hadde vist området i årtier. Tyskland fikk kontrollen over den sørlige delen av landet, og tyske jordbrukere fortrenget snart dem som drev sitt tradisjonelle jordbruk i disse områdene. Nama-folket i sør - under sin leder Hendrik Witbooi - var det første som gjorde motstand mot den nye kolonimakten, men de ble overmannet og inngikk en fredsavtale med tyskerne i 1894.

Kolonialiseringen av herero-folket som holdt til i de sentrale deler av landet, var mer komplisert. Det skyldtes delvis at den besto av rivaliserende grupper med forskjellige holdninger til kolonimakten. Dertil kom at hereroene tradisjonelt hadde et spesielt forhold til kveg og

BOKANMELDELSE

Tore Linné Eriksen:

«Det første folkemordet i det tjuende århundret.

Namibia 1903-1908.»

Unipub, 2007.

jord. De var ikke innstilt på å kvitte seg med det gjennom salg. Det første sammenstøtet fant sted mellom kolonimakten og hereroene fant sted den 11. januar 1904 og førte til at hereroene nærmest ble tvunget til krig på et tidspunkt de ikke ønsket.

De første trefningene i april 1904 førte til at hereroene trakk seg tilbake med dyrene sine til sitt kjerneområde ved høydedraget Waterberg der det var tilstrekkelig vann. En anslår at det var rundt 50 000 hereroer samlet i dette området. Det var her det avgjørende slaget sto den 11. og 12. august 1904. Tyskerne omringet sine motstandere og med sine kanoner og maskingevær tok de sikte på å knuse dem en gang for alle. Alle som falt i tysernes hender, ble drept uten nåde.

Tyskerne hadde imidlertid ikke klart å gjennomføre en fullstendig omringning. Mot sør-øst, i retning av Kalahari-ørkenen som strekker seg inn i Botswana, var det en åpning som de overlevende hereroene benyttet seg av.

Artikkelforfatteren Bernt H. Lund har mangeårig bistands-erfaring, blant annet som ambassadør i Namibia i årene 1990-92. Han var politisk fange i Norge og Tyskland 1942-45.

Av Linné Eriksens bok går det fram at den tyske øverstkommanderende von Trotha ikke bare var en nådeløs krigsherren, men at han også hadde full dekning for sine handlinger hos sine overordnede. General von Trotha ga ordre om å fortsette jakten innover i ørkenen og den 2. oktober kunngjorde han sin «Tiin-tetgjørelsesbefaling» med ordre om at alle gjenværende hereroer skulle drepes eller fordrives fra den tyske kolonien. Det er denne ordren og oppfølgingen av den som først og fremst har fått betegnelsen som folkemord. Det som fulgte var en ren nedslakting. Bare rundt 2000 hereroer antas å ha klart å komme seg gjennom ørkenen og inn i Botswana som var et britisk protektorat. Gjennom tre generasjoner overlevde de der, og etter frigjøringen av Namibia i 1990, kunne de dra tilbake til hjemlandet sitt.

Forfatteren har ikke bare sammenfattet et omfattende materiale i en oversiktlig og tankevekkende framstilling. Han setter de grusomme begivenhetene inn i en historisk ramme som melder seg som naturlige refleksjoner under lesingen. Det er ingen tvil om at tysernes handlinger var avskyelige og klart i tråd med både en framtreddende militarisme og et vel utviklet rasehat i hjemlandet. At folkemordet ble satt ut i livet av en ekstrem representant for autoritære tyske

holdninger, gjør at selve personen von Trotha tiltrekker seg oppmerksomhet. Hans etterlatte dagbøker nyttes som kildemateriale. Nysgjerrigheten blir likevel ikke stillet når det gjelder hans personlige holdninger og verdisystem.

Til slutt står vi igjen med to spørsmål: Avvek tyskerne form for kolonialisme fra de andre vest-europeiske landene? Og, innvarsler det vi blir vitne til i Namibia i begynnelsen av det forrige hundreåret det som skjedde i Tyskland under nazi-regimet? Forfatteren dweler mest ved det siste uten å fremsette basante konklusjoner. Likevel får vi forståelsen av at mangelen på demokratiske institusjoner i Tyskland den gangen gjorde det vanskelig å få gehør for avvikende oppfatninger. Den tyske militære og autoritære tradisjon var godt representert helt til topps i hierarkiet. Noen av de samme elementene bidro sikkert til nazismens fremvekst og seier noen tiår seinere. Desto mer beundringsverdige er det at landet i siste halvdel av det forrige hundreåret lyktes i å skape et bærekraftig demokrati.

Av Bernt H. Lund

(Bokanmeldelsen er forkortet. Anmeldelsen i fulltekst kan du lese på våre web-sider www.bistandsaktuelt.no).

Kvinnen klatrer nok noen hakk opp på den sosiale rangstigen, ikke minst til sin mors store tilfredshet. Moren vil aldri forstå hvorfor datteren setter seg opp mot trygghetens symboler: Mann og hus. Mannen på sin side elsker sin kone med en taus lidenskap.

Men livet bak husveggene er ikke nok for Hajila. Hun sniker seg utendørs og «kler seg naken», det vil si fjerner sløret. Byen sluker henne med alle sine smug, basarer, lyder, lukter, ansikter og liv. Og under skrubbingen i det tyrkiske badet blir den innestengte sårbarheten hos den unge kvinnen enda tydeligere.

Dette er en bok om tradisjoner og veier ut av det som opplever som grenser for friheten. Dilemmaene og konfliktene går inn i hverandre

og utløser så vel heftig kjærlighet som hat. Vi får innblikk i kultur, generasjonskonflikter, det vanskelige forholdet mellom kvinner og menn, frihetsslengsel og ønsket om at ikke noe skal forandres.

Assia Djebar bruker et svært poetisk språk i sin fortelling. Den er myk samtidig som den er en intens protest mot å frata kvinner dagslys og luft.

Det skal være sagt om bøkene fra denne forfatteren, som regnes som en av de mest betydelige i Maghreb (Afrika nord for Sahara): «Kvinnene hos Assia Djebar ønsker seg frihet, men de ønsker seg også frigjorte menn». «Skyggesøster» er ikke noe unntak. ■

Av Tone Bratteli

Kvinner som kler seg nakne

LITTERATUR

Den algeriske Assia Djebar er en tusenkunstner. Gjennom film, poesi, drama og skjønnlitteratur letter hun bokstavelig talt på sløret til muslimske kvinner i alle deres nyanser - kvinner som lever inne-stengt i sine egne hus, kvinner som bryter tradisjoner og «kler seg nakne». Dette handler også om konfliktene som kan oppstå mellom det tradisjonelle livet og innflytelsen fra europeisk kultur.

Alle disse motsetningene og innebygde spenningene løftes fram i romanen «Skyggesøster». «Skyggesøstrene» er de to kvinnene Isma og Hajila som har et sterkt forhold til en og samme mann. Han er en patriark som lever i tråd med mandsdominerte tradisjoner. Så klar er hans egen rolleforståelse at han ikke en

BOKANMELDELSE

Assia Djebar:

«Skyggesøster».

Oversatt av Bente Christensen.

Gyldendal, 2007.

gang får et navn i boka. Han er rett og slett «mannen».

Første kone Isma har foretatt et dramatisk brudd med en tildekket og overbeskyttet tilværelse, forlatt både mann og barn og flyttet til vesten. Hun finner en ny kone til mannen og mor til sine barn, fattigjenta Hajila.

Historien tar oss inn i huset til Hajila og mannen, et hus med mange rom og trygg velstand.

Redd Barna

Redd Barna kjemper for barns rettigheter og for at barn skal leve et verdig liv - uansett hvem de er og hvor de bor. Vi er medlem av den internasjonale Redd Barna-alliansen som arbeider for og med barn i mer enn 110 land. Det gjør oss til verdens største bevegelse for barn.

Spennende lederutfordringer

Redd Barna søker til nyopprettede stillinger:

- Leder av regionalenheten for Afrika/Europa
- Leder av regionalenheten for Asia/Latin-Amerika
- Leder av enhet for policy og utvikling

Spørsmål om stillingene rettes til utenlandssjef Orrvar Dalby på tlf. 22 99 09 00 eller mobil 41 55 45 61.

For fullstendig utlysning, se www.reddbarna.no

Vil du forandre verden?

WWF er en av verdens største og mest effektive naturvernsorganisasjon. I Norge arbeider vi med viktige natur- og naturvernsaker både nasjonalt og internasjonalt fra Arktis til Afrika. Vi vokser raskt og trenger nye, målbevisste og fagsterke naturvernere til vårt entusiastiske arbeidsmiljø:

Leder (programkoordinator) Barentsprogrammet
Rådgiver Barentsprogrammet/Russland
Rådgiver petroleum/hav/nordområdene
Rådgiver informasjon klima/energi/hav
Rådgiver petroleum/energi, Program for miljø og utvikling
Rådgiver styrking av miljøorganisasjoner i utviklingsland
Rådgiver miljø og utvikling

Søknadsfrist 16. april 2007. For fullstendige opplysninger se under "Ledige stillinger" på www.wwf.no

Les mer på www.wwf.no

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Philip Amenuku er ansatt i 80 % stilling i Caritas som regnskaps- og kontormedarbeider fra 1. mars. Amenuku er sivilmønstret leder med statsvitenskap, samfunnsøkonomi og sosiologi

fra Universitetet i Ghana og har mellomfag i sosialøkonomi fra Universitetet i Oslo.

Marta Bivand Erdal (27) er ansatt som forsker ved PRIO (Institutt for fredsforskning) der hun skal gjøre et doktorgradsarbeid innenfor prosjektet «Remittances from immigrants in Norway».

Hun vil arbeide spesielt med pengeoverføringer fra Norge til Pakistan. Hun har tidligere jobbet som organisasjonskonsulent i Norges Unge Katolikker og har en mastergrad i samfunnsgeografi fra Universitetet i Oslo.

Sissel Thorsdalen er ansatt som prosjektrådgiver i FOKUS fra 19. februar. Stillingen er et års vikariat. Thorsdalen er utdannet sosiolog med spesialisering innen utviklings sosiologi, kultur og etniske relasjoner. Hun har lang erfaring fra prosjektforvaltning innen utdannings- og forskningssektoren, der kompetansebygging og kapasitetsbygging i Sør har stått sentralt. De siste tre årene har hun vært tilknyttet et kvinnetett samarbeidspro-

sjekt mellom Tibet University og Universitetet i Oslo. Hun har også vært konsulent for NORAD.

Vemund Olsen er ansatt i Regnskogfondet i et vikariat som internasjonal policyrådgiver. Olsen har mastergrad fra Norsk senter for menneskerettigheter, og har skrevet om urfolks rettigheter til land og naturressurser. Han har tidligere jobbet for FNs Høykommissær for Flyktninger i Venezuela og for Peace Brigades International i Colombia.

Gunnar Andersen er ansatt som landrepresentant for Redd Barna i Nepal. Han kommer fra stilling som generalsekretær i CARE og har lang internasjonal erfaring, bl.a. fra Redd Barna. Han tiltrådte stillingen 1. januar, og overtar etter **Valter Tindholt**.

Bente Herstad er ansatt som direktør for avdeling for miljø, infrastruktur og energi (MIE) i Norad. Hun kommer fra Senter for utvikling og miljø (SUM) ved Universitetet i Oslo, der hun har vært direktør siden høsten 2001. Hun er utdannet økolog fra UiO, har uterfaring fra Asia (Utviklingsfondet) og Afrika (UNEP) og har tidligere jobbet for bl.a. Miljøvern-departementet og Planteforsk.

NOTIS

«Prinsessen av Afrika» lanserer malaria-fond

En av Afrikas største sangstjerner, Yvonne Chaka Chaka, lanserte nylig The Princess of Africa Foundation, oppkalt etter tilnavnet hun selv går under. Fondets mål er å bidra til mer ansvar og åpenhet i forbindelse med bruk av bistandsmidler, for å bekjempe malaria i Afrika.

Sammen med Verdensbankens president Paul Wolfowitz, oppfordret «Prinsessen» donorer, mottakerland, utviklingsforetak og medlemmer av det internasjonale Roll Back Malaria Initiative, om å sørge for at midler blir brukt etterrettelig og med målbare resultater.

Hun oppfordret også afrikanske land og bistandsgivere til å holde sine løfter om å fortsette bekjempelsen av malaria. ■

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 24.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (stappe og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

3-2007 - 10. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Værvarsom-plakat.

Ansvarlig redaktør: Eva Bratholm

Redaktør: Gunnar Zachrisen gz@norad.no

Debatredaktør: Thore Hem tgh@norad.no

Journalister: Synnøve Aspelund svas@norad.no, Liv R. Bjergene lrb@norad.no, Tor Aksel Bolle toab@norad.no, Tone Bratteli tbr@norad.no, Mia Kllg Kristiansen mikg@norad.no, Per-Ivar Nikolaisen pein@norad.no

Redaksjonsråd: Axel Borchgrevink, Morten Båås, Tore Linné Eriksen, Line Hegna, Bibiana Dahle Plene

Internett: www.bistandsaktuelt.no

Postadresse: Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse: Ruselekkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord: 22 24 20 30

Telefon redaksjon: 22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post redaksjon: gz@norad.no

Telefon annonser: 22 24 05 72 – 22 24 20 40

E-post annonser: toab@norad.no

Design / produksjon: Odyssé reklamebyrå/Akela grafisk design, Fred Isaksen, Larvik #7105

Trykk: Nr1 Trykk as

Abonnement: Bistandsaktuelt, Norad, Boks 8034 Dep., 0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett: www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet: Tirs. 27. mars 2007

Opplag – denne utgaven: 17 000 eksemplarer

Neste

bistandsaktuelt

utkommer ca. 11. mai

VISSTE DU AT...

Minst en tredel av de antatt 39,5 millioner mennesker som er hiv-smittet, har trolig også tuberkulose.

Kilde: UNAIDS, WHO og Stop TB Partnership

«Å glemme urett er ofte den beste hevnen.»

Ordtak på swahili

SISTE SIDE

Zambias svar på «juss-buss»

Norskstøttede jurister gir rettshjelp til fattige

LUSAKA (b-a): Høye rettsgebyrer og dyre advokater fører til at de fleste zambiere ikke har råd til juridisk bistand. For noen er redningen et rådgivningskontor finansiert av den norske ambassaden. – Jeg følte meg død – uten rettigheter. Nå får jeg hjelp, forteller Medron Kamusapu (38).

■ I ZAMBIA:
LIV RØHNEBÆK BJERGENE

I Zambia er rettsgebyret alene på 200 000 kwacha (288 kroner) – en svimlende sum for folk flest i et land hvor den gjennomsnittlig årsinntekt er på 800 000 kwacha (1154 kroner). I tillegg kommer dyre advokater. Fattigfolk har som regel små eller ingen muligheter til å få den juridiske hjelpen de trenger. Men et norskstøttet rådgivningskontor forsøker å bøte på situasjonen.

– Vi merker at det er stort behov for oss. Bare i februar behandlet kontoret her 129 saker.

Det forteller Justin Hakasenke, en av tre ansatte ved Legal Resources Foundation (LRF).

Han er en av tre såkalte «paralegals» som har gjennomgått et to-ukers kurs i familierett, arbeidsrett, jordrettigheter og kontraktsrett.

Fra ni til fire hver dag tar han og kollegaene imot henvendelser. Etter kontortid blir vanskelige spørsmål samlet opp og diskutert med LRFs advokat Mweetwa Siachiwena Kambobe.

Ifølge LRFs ansatte er voldssaker, og da særlig vold mot kvinner, vanskelige å løse.

– Svært få tør å anmelde forholdet til politiet. Det vi da gjør er å ta en samtale med ektemannen. Men om det hjelper i det lange løp, er vel heller tvilsomt, sier Hakasenke.

Nabokrangel. Chilala Chinoya er en av dem som ikke ville anmelde sin sak til politiet. Datteren hennes ble banket opp av naboen, og fikk skader som gjør at hun kaster opp blod.

– Datteren min gikk til naboen for å be om et glass vann, som nabojenta serverte kaldt fra kjøleskapet. Hun drakk opp nesten alt, men helte det lille som ble igjen på bakken. Nabojenta reagerte med å banke henne opp, og viste til at datteren min hadde liten respekt for hvor dyrt vann er, forteller Chinoya.

LRF anbefalte henne å anmelde forholdet, men saken endte i stedet med et forsoningsmøte.

– I dag er vi gode naboer, sier Chilala Chinoya.

Barnebidrag. Liz Nakwewa har oppsøkt LRFs kontor for andre gang på et par måneder.

I portrommet utenfor LRFs kontor sitter folk og venter på tur. Bare i februar behandlet kontoret 129 saker.

ALLE FOTO: OLIVER SAMPULU

En av de store utfordringene er at saker som skal behandles i rettsapparatet stadig blir utsatt – ofte i opptil ett år.

Mweetwa Siachiwena Kambobe, advokat Legal Resources Foundation.

– Jeg har to barn på 10 og 5 år med en gift mann, som i mange år lovet at han ville gifte seg med meg. Da jeg oppsøkte kontoret i januar, fikk jeg råd om å ikke kaste bort mer tid og i stedet finne en annen ektemann. LRF sørget også for en avtale med barnefaren om et månedlig barnebidrag på 100 000 kwacha (144 kroner), sier Nakwewa.

Hun forteller at barnefaren kun har betalt henne den avtalte pengesummen én gang.

– Jeg har derfor kommet hit i dag for å opplyse om at han ikke har betalt denne måneden.

Solgte en annens bil. Også Sakaza Mopat har fått hjelp av LRF til å inn-drive penger. En gang i måneden de neste to åra vil han komme til LRFs kontor for å hente en konvolutt med 300 000 kwacha (433 kroner).

– Jeg kjøpte en bil for fem år siden for å bruke den i jobben. Ett år senere oppdaget politiet at bilen jeg kjøpte ikke hadde tilhørt selgeren. Jeg prøvde å få pengene tilbake via advokat, men hadde ikke råd til å betale ham. Så fikk jeg tips om dette kontoret. De gjorde en avtale med

meg og hun jeg kjøpte bilen av om at hun skulle betale meg tilbake i månedlige rater, forteller Mopat.

Går alt etter planen, er kjøpesummen tilbakebetalt om drøyt to år. Mopat får ikke fullrost hjelpen.

– Dette konto- ret hjelper virkelig oss fattigfolk.

Kø i rettsapparatet. Den mest alvorlige saken denne morgenen involverer Medron Kamusapu. Tobarns-faren ble beskyldt for å ha stjålet kyllingfôr fra gården han jobbet på. Saken ble anmeldt til politiet, og Kamusapu måtte sitte 37 dager i fengsel.

Han forteller om mishandling fra politiet, slag og spark fra medfanger.

– Var dere én eller to på cella? spør jeg.

Spørsmålet vekker latter.

– Det var så trangt på cella at vi

– Livet mitt står på vent til denne saken er avgjort, forteller Medron Kamusapu.

måtte sitte og sove. Rommet var også fullt av rotter. Fengselet er et svært, svært farlig sted, sier Kamusapu stille.

Nå jobber LRF for å få saken hans opp i rettsapparatet på nytt. De mener at det er kommet fram nye bevis som viser at Kamusapu er uskyldig dømt.

– Jeg vil også søke om økonomisk kompensasjon, sier Kamusapu.

Han håper at saken hans blir ferdigbehandlet i løpet av mars.

Det har imidlertid LRFs advokat, Mweetwa Siachiwena Kambobe, sine tvil om:

– En av de store utfordringene er at saker som skal behandles i rettsapparatet stadig blir utsatt – ofte i opptil ett år.

En eventuell utsettelse vil påføre Kamusapu og hans familie ytterligere prøvelser.

– Så langt har jeg klart å holde de to barna mine på skolen. Men nå er alt inventaret i huset mitt solgt. Jeg har lånt penger av onkelen min til kausjonen. Livet mitt står på vent til denne saken er avgjort. ■